

Сіла
пісьменніцкага
слова
стар. 4

Дай бо тэжка шчыры,
Каб быў у вяс пурх
Каб як розанка ў Беларусі
На ідэю в тору.
Але шчыры не ўсё адно
На савецкіх пераможцаў
Самсонюжскі.
5/1/1908 Вера Родіна

У традыцыі
куртуазнага
запісу
стар. 5

І шчырым
сэрцам
разумеў...
стар. 12

Пад сузор'ем Тэрпсіхоры

Фота БелТА.

Падчас фінальнага канцэрта.

Трыццаць пяты раз на танцавальнай сцэне Віцебска сабраліся прадстаўнікі больш чым 10 краін, каб прадэманстраваць сваё мастацтва на Міжнародным фестывалі сучаснай харэаграфіі IFMC.

У фінал конкурсу выйшлі 13 калектываў і выканаўцаў. Сёлета было прадстаўлена нямала пастановак на жаночую тэматыку. Гэта жыццёвыя гісторыі аб прадстаўніцах прыгожага полу з іх удзелам. Літаратурны ўхл — яшчэ адна «разынка» 35-га фестывалю.

Так, маскоўская кампанія «ЯТэатр» прывезла ў культурную сталіцу пастаноўку «Калыханка для Маякоўскага», асновай сюжэта якой стаў жыццёвы і творчы шлях савецкага паэта. Праз танец артысты паказалі тонкую ранімую душу творцы і вяртанне да жанчыны, якая завалодала яго сэрцам. «Гэтая гісторыя пра нас, аб нашым унутраным свеце вельмі пераклікаецца з творчасцю Маякоўскага. Мы ўклалі ў яе шмат асабістага», — падкрэсліў аўтар пастаноўкі Аляксандр Ісакаў.

Працяг на стар. 3 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Эміра Кустурыцу з днём нараджэння. «Ваш шматгранны акцёрскі і рэжысёрскі талент знайшоў сваё ўвасабленне ў дзясятках кінематаграфічных работ. Ваша творчасць уплывала яркія старонкі ў культурны летапіс нашага часу, атрымала заслужанае міжнароднае прызнанне», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што на беларускай зямлі Эміра Кустурыцы ведаюць як выдатнага дзеяча мастацтва і добрага сябра нашай краіны. «Упэўнены, што і ў далейшым ваша дзейнасць будзе нязменна садзейнічаць развіццю супрацоўніцтва паміж народамі Беларусі і Сербіі», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Юбілей. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў калектыў часопіса «Алеся» з векавым юбілеем выдання. «Ад першага нумара і да сённяшняга часу «Алеся» з’яўляецца сапраўдным летапісам жыцця, добрым суразмоўнікам і верным сябрам для розных пакаленняў беларусак. Талент і прафесіяналізм каманды аднадушча, уменне адлюстроўваць прыгажосць і глыбіню жаночай натуры, зазірнуць у таямнічы свет жаночага шчасця на працягу гадоў выклікаюць высокі давер да часопіса», — гаворыцца ў віншаванні.

● Падзяка кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі аб’яўлена рэдакцыі часопіса «Алеся» рэдакцыйна-выдавецкай установы «Выдавецкі дом «Звязда». Штомесячнік адзначаны за плённую працу, высокі прафесіяналізм, значны ўклад у рэалізацыю дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі і ў сувязі са 100-годдзем з дня заснавання.

Акцыя. Рэспубліканская грамадска-культурная акцыя «Марафон адзінства» маштабавецца па розных параметрах, паведамляе БелТА. Кіраўнік работнай групы па яе арганізацыі і правядзенні Ганна Лукашэнка адзначыла: «Калі мы сталі прапрацоўваць фармат, зразумелі, што павінны насчытаць яго не толькі канцэртнай праграмай, але і рознымі мерапрыемствамі ў рамках двухдзённага знаходжання ў кожным горадзе. Ужо да пятага горада прыраслі, напэўна, больш як у тры разы». Сёння і заўтра «Марафон адзінства» пройдзе ў Віцебску. Тут прадставяць традыцыйныя і новыя праекты. Напрыклад, пройдучы «Нясумныя Нялекцыі». Усіх ахвотных арганізатары запрашаюць на «Знакавую сустрэчу», якая запланавана ў ГЦ «ТРЫА», з удзелам старшыні Белтэлерадыёкампаніі Івана Эйсманта, генеральнага дырэктара БелТА Ірыны Акуловіч і галоўнага рэдактара «Альфа Радзе» Вадзіма Шэпета.

Памяць. Помнік народнаму мастаку Беларусі, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Васілю Шаранговічу і яго жонцы Галіне ўстаноўлены на Усходніх могілках Мінска. На адкрыццё помніка, створанага народным мастаком Беларусі скульптарам Уладзімірам Слабодчыкавым і архітэктарам Віктарам Каракам, сабраліся блізкія і калегі мастака, прыхільнікі яго творчасці. Дачка творцы, мастацтвазнаўца і першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталія Шаранговіч падчас цырымоніі падзякавала ўсім прысутным: «Тое, што сёння адбываецца, — гэта наш шчыры паклон людзям, якія любілі Беларусь, любілі жыццё, любілі людзей, якія аддавалі сябе не толькі сям’і, але і Радзіме».

Праект. Выстаўка творчай спадчыны Сяргея Багласава працуе ў Рэспубліканскім доме архітэктараў, паведамляе БелТА. Архітэктар быў вядомы як навуковы кіраўнік з 1980-х гадоў праекта захавання і ўзнаўлення гістарычнага цэнтру беларускай сталіцы. Аўтар узнаўлення Мінскай гарадской ратушы, будынкаў гасцініц «Еўропа» і «Манастырская», забудовы Траецкага прадмесця, вуліц Зыбіцкай і Нямігі і многіх іншых аб’ектаў. Па яго праектах з’явіліся скульптурныя кампазіцыі ў розных гарадах краіны. Сяргей Багласаў таксама выступаў суаўтарам «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», кнігі «Адраджэнне гістарычнага цэнтру Мінска». Яго пэндзлю належаць многія жывапісныя работы, якія дэманструюцца на выстаўцы.

Фэстываль. Сёння ў горадзе Беразіно адкрываецца XIV абласны фэстываль народных тэатраў «Бярэзінская рампа», інфармуе БелТА. У ім прымаюць удзел драматычны тэатр «Відарыс» Палаца культуры імя М. Горкага горада Барысава і тэатр імя У. Радзівіл Нясвіжскага раённага цэнтру культуры. Сярод удзельнікаў конкурснай праграмы — народны тэатр імя М. Бараша і народны маладзёжны тэатр «Штурх» Палаца культуры ААТ «БЕЛАЗ» з Жодзіна, народны тэатр Палаца культуры Салігорска, а таксама народны тэатр Бярэзінскага раённага цэнтру культуры. Упершыню ў фэстывалі паўдзельнічае народная тэатральная студыя «ТэМа» Палаца культуры імя М. Горкага (г. Барысаў). Да таго ж прадставяць спектакль Мінскага абласнога драматычнага тэатра, які запрошаны на фэстываль у якасці госяці. Ацэньваць выканальніцкае майстэрства народных тэатраў будзе журы, якое ўзначаліць заслужаны артыст Беларусі прафесар Уладзімір Мішчанчук.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Зазірнуць у душу творцы...

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася чарговая творчая сустрэча, якую галоўная кніжніца краіны ладзіць супольна з СПБ. Гэтым разам на літаратурны Алімп узыходзіць прадстаўнік Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Віктар Кунцэвіч — паэт, празаік, лаўрэат літаратурнай прэміі імя Аляксея Пысіна, Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі.

Адкрываючы імпрэзу, намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксандр Бабука гаварыў аб паэзіі: «Толькі з узростам пачынаеш цаніць яе і разумець, што ў вершах не толькі ўздыхаюцца важныя пытанні быцця чалавека, але і даюцца адказы на іх. Паводле яго слоў, творчасць Віктара Кунцэвіча — менавіта такая, філасофская. У яго паэзіі закранаюцца тэмы любові да прыроды, жыцця і, вядома, кахання».

Намеснік старшыні СПБ Аляксей Чарота падзякаваў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі за пляцоўку для правядзення імпрэзы і звярнуў увагу на тое, што Нацыянальную літаратурную прэмію вядомы паэт Віктар Кунцэвіч усё ж атрымаў за сваю адзіную кнігу прозы «Калі чужая душа — твая». І гэта даволі цікава, бо часам лёс літаратара складваецца арыгінальна, як сюжэт нейкага твора. Толькі ўявіце: сёлетні лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі, аўтар шасці кніг (пяць з іх — паэзія) калісьці быў таксістам, але яго жыццё рэзка збочыла ў творчую каляіну, і ўсё дзякуючы выпадку. Гэтую ж тэму працягнуў заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Навум Гальпяровіч, падкрэсліўшы, што Віктар Кунцэвіч дзе толькі ні працаваў, гісторыя яго жыцця вельмі цікавая. Пра гэта, прынамсі, якраз ішла гаворка ў вядомай праграме «Суразмоўцы». Віктар Кунцэвіч стаў адным з яе 250 герояў (днямі праект Навума Гальпяровіча святкуе менавіта такія значны юбілей). «Беларуская мова — найпрыгажэйшая ў свеце, яе развіццё залежыць ад тых, хто стварае нашу літаратуру. Да такіх людзей, бясспрэчна, належыць і Віктар Кунцэвіч», — перакананы паэт і публіцыст. У якасці падарунка Навум Гальпяровіч прачытаў свой верш пра восень.

актуальна

Веды без меж

Магілёў стаў яшчэ адной яркай падзеяй рэспубліканскай грамадска-культурнай акцыі. Яднальнай сілай «Марафону адзінства» выступаюць беларускія традыцыі, гісторыі, танцы, песні, гульні. Яны ў той ці іншай меры прысутнічаюць ва ўсіх яго мерапрыемствах: цэхавых канцэртах, «Нясумных Нялекцыях», «Знакавых сустрэчах», выстаўках фотаздымкаў, дасягненняў аўтапрама, вырабаў беларускіх вытворцаў. Нават адны і тыя ж праекты ў розных гарадах не аднолькавыя. А некаторыя наогул стартуюць упершыню. У Магілёве, напрыклад, адбылася прэзентацыя праекта «Веды без меж». Яго ініцыятар генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Вадзім Гігін патлумачыў, што ідэя нарадзілася падчас абмеркавання пытання папулярызацыі сацыяльна значнай літаратуры з прадстаўнікамі Міністэрства культуры і Міністэрства інфармацыі. У спіс трапіла 50 найменняў кніг аб гісторыі, культуры, палітыцы Беларусі. Акрамя гэтага, вырашана ўсе раённыя бібліятэкі падключыць да электронных рэсурсаў Нацыянальнай бібліятэкі.

— Падзея вельмі важная для нашай установы, — падкрэсліла дырэктар Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. Леніна Ілона Сарокіна. — Электронная база НББ валодае наймагутнейшым патэнцыялам алічбаваных выданняў. Яны захоўваюцца ў Беларусі ў асноўным у адзіным экзэмпляры і да іх не тое што шапчыны чытач — нават бібліятэкары

не мелі раней доступу. Цяпер гэта магчыма.

Вадзім Гігін паведаміў, што акцыя «Веды без меж» — гэта першы крок у стварэнні інтэграванай нацыянальнай электроннай бібліятэкі.

— Маладому чалавеку сарыентавацца ў гэтым моры інфармацыі цяжка, і кнігі з’яўляюцца пучкаводнымі зоркамі, — патлума-

чыў ён. — Мы падказваем чытачу, дзе браць правільную літаратуру. Карыстальнік атрымае неабмежаваны доступ да верыфіцыраванай, правераанай інфармацыі.

Дырэктар Цэнтральнай раённай бібліятэкі Бабруйскага раёна Жанна Канькова, якая разам з іншымі сваімі калегамі з раёнаў вобласці прысутнічала на прэзентацыі праекта, паведаміла, што для чытачоў, — а ў бібліятэкі на абслугоўванні 51 вёска, болей за тысячу дзвесце абанентаў — гэта ўнікальная магчымасць далучыцца да вялікай агульнарэспубліканскай крыніцы інфармацыі.

У Магілёве за два дні марафону адбылося шмат канцэртаў. Выніковым акордам стаў гала-канцэрт «Час выбраў нас». Сярод тых, хто выступаў на сцэне, быў і даўні сябар Выдавецкага дома «Звязда» народны ансамбль «Вязанка» Вязеўскага сельскага Дома культуры, заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь.

Нэлі ЗІГУЛЯ

Імпрэза атрымалася творчай дзякуючы не толькі самому Віктару Кунцэвічу, які чытаў вершы, дзяліўся ўспамінамі, але і супрацоўнікам Бялыніцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі. Яны падрыхтавалі яркую праграму з дэкламацыйнай вершаў і прозы бялыніцкімі навучэнцамі ў нацыянальных строях. Гэта было настолькі шчыра, быццам моладзі ўдалося зазірнуць у душу творцы-земляка. Таксама прагучалі самыя розныя пытанні, якія датычыліся творчасці Віктара Кунцэвіча. І ён, вядома, адказаў на кожнае.

— Уручэнне Нацыянальнай літаратурнай прэміі прымушае задумацца, пра што варта пісаць, бо адчуваеш адказнасць за кожнае сваё слова. І ўсё ж менавіта такія імпрэзы даюць чарговы штуршок для творчасці. Вельмі ўдзячны ўсім, дзякуючы каму яна адбылася, — прызнаўся напрыканцы сустрэчы з чытачамі Віктар Кунцэвіч. — Для літаратара вельмі важна сустрэчка з чытачамі. Мы пішам свае творы дзеля іх! Цяпер працую над чарговай кнігай з філасофскім падтэкстам. Хачу стварыць прозу са станоўчым пасылам, каб, прачытаўшы яе, людзі разумелі: трэба ісці правільным шляхам, а не паўтараць дрэнныя ўчынкі герояў. Роля літаратуры ў выхаванні асобы вельмі вялікая!

Ірына ПРЫМАК
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

стасункі

Рыхтуецца зборнік туркменскай паэзіі

У Саюза пісьменнікаў склаліся добрыя адносіны з турк-менскімі літаратарамі. Як сведчанне гэтага — і супольны з Пасольствам Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь вечар Махтумкулі, які сёлета прайшоў у Доме літаратара, і публікацыі твораў туркменскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», часопіса «Польмя»; твораў беларускіх паэтаў і празаікаў у перакладзе на туркменскую мову ў газеце «Эдэбіят ве сунгат», часопісе «Дунья эдэбіяты».

Новы творчы праект — падрыхтоўка і выданне зборніка маладой туркменскай паэзіі на беларускай мове. Укладальнікі кнігі — супрацоўнік газеты «Эдэбіят ве сунгат» («Літаратура і мастацтва») Мерэт Ягмыраў

і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч.

У зборнік уваходзяць вершы Мухамеда Бекгіева, Мейліса Гараджаева, Чэмен Аннабердыевай, Зулейхі Гулавай, Шагелдзі Салыхава, Керымберды Хакбердыева, Какамырата Рэджэпава і іншых маладых паэтаў Туркменістана. Ужо цяпер над перакладам іх твораў працуюць Рагнэд Малахоўскі, Генадзь Аўласенка, Віктар Шніп. Гэтыя перакладчыкі неаднойчы звярталіся да перастварэння вершаў туркменскіх паэтаў на беларускую мову. Створаны і рэдакцыйны савет зборніка маладой туркменскай паэзіі, які ўзначаліў старшыня секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі Віктар Шніп.

Раман СЭРВАЧ

3 нагоды

Каб кніга стала бліжэй да чытача

УЦэнтральнай дзіцячай бібліятэцы імя М. Астроўскага абмеркавалі ролю кніжнай скарбніцы ў выхаванні чалавека як асобы. Дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк Таццяна Швед і старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхаіл Пазнякоў распавялі пра важнасць чытання і ролю прыгожага пісьменства ў грамадстве, звярнуўшы ўвагу на супрацоўніцтва бібліятэкараў і літаратараў.

Галоўны бібліяграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Вольга Палунчанка шчыра падзякавала бібліятэкарам за іх працу, пажадала творчага натхнення і падзялілася вопытам, як яе праект, прысвечаны 80-годдзю вызвалення краіны, знайшоў водгук у школах і стаў сапраўды запатрабаваным. Так, улічваючы ўзрост навучэнцаў, пра падзвіг абаронцаў Брэскай крэпасці распавяла праз паэтычнае слова. Вольга Палунчанка расказала пра важнасць праграмы «Прафесар» і шэраг праектаў, сярод якіх вылучаецца «Быць вартым Вялікай Перамогі». Яна таксама анасавала адкрыццё ў студзені 2025-га дзіцячага кніжнага цэнтра Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і Рэспубліканскую дзіцячую навукова-практычную канферэнцыю «Застацца чалавекам у полімі вайны» (адбудзецца 6 мая 2025 года ў Мінску з удзелам навучэнцаў з Расійскай Федэрацыі). А яшчэ Вольга Палунчанка выказала прашанне перавыдаць кнігі, прысвечаныя піянерам-героям.

Дырэктар Слуцкай раённай цэнтральнай бібліятэкі Людміла Гурыновіч распавяла, што робіцца, каб аматары кніг з ахвотай наведвалі кніжніцу. Сапраўды, паказчыкі выдатныя: звыш 22 тысяч чытачоў, 127 тысяч наведванняў за год, больш за 1,5 тысячы мерапрыемстваў, звыш 91 тысячы экзэмпляраў кніг выдадзца ў бібліятэцы.

Наколькі важна ездзіць ва ўсе куткі краіны, каб беларуская кніга стала бліжэй да чытача, нагадала Свята-лана Ганцарэвіч, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда»: «Гэта няпроста, але патрэбна, таму столькі ўвагі і сродкаў (у тым ліку маральных сіл) удзяляецца арганізацыі і правядзенню шматлікіх прэзентацый кніг ва ўстановах адукацыі і бібліятэках, удзелу ў розных літаратурных фестывалях. “Звязда” будзе працягваць гэтую карпатлівую работу надалей. У рэгіёнах чытачы не настолькі “разбэшчаны” жывымі статусамі з літаратурамі, аўтограф-сесіямі». Присутныя прадстаўнікі бібліятэк з рэгіёнаў выказалі вялікую падзяку СПБ і Выдавецкага дома «Звязда» за тое, што яны сумесна заўжды знаходзяць магчымасць прывезці пісьменнікаў нават у глыбінку.

Вядучы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Аксана Малішэўская-Спрынчан распавяла пра кнігі-навінкі. Галоўны рэдактар часопіса «Бярозка» Яніна Каралёва падзялілася вопытам наладжвання кантакту з чытачом праз сацсеткі і падзякавала старшыні СПБ, дырэктару — галоўнаму рэдактару Выдавецкага дома «Звязда» Алегі Карлюкевічу за падтрымку беларуска-моўнага кантэнту на партале www.zviazda.by.

Ірына ПРЫМАК

Прастора для асветніцтва

Цэнтральная дзіцячая бібліятэка імя Мікалая Астроўскага сёла адзначае стагадовы юбілей. На мерапрыемства «Век жыві, век чытай», прысвечанае ўрачыстай падзеі, завіталі беларускія літаратары, супрацоўнікі музеяў і іншых культурных устаноў краіны.

Гісторыя кніжніцы пачалася ў далёкім 1924 годзе. Доўгі час яна заставалася адзінай дзіцячай бібліятэкай у горадзе. У гады Вялікай Айчыннай вайны чытальня прыняла на сябе жорсткі ўдар. Але пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачалося яе адраджэнне.

За гады плённай працы бібліятэка стала не проста месцам, дзе захоўваюцца кнігі, а сапраўдным культурным цэнтрам, крыніцай ведаў, прасторай для радасці і натхнення шматлікіх пакаленняў маленькіх чытачоў. У фондзе налічваецца больш за 110 тысяч экзэмпляраў кніг, больш за 18 тысяч наведвальнікаў штогод карыстаюцца паслугамі кніжніцы. Кожны тыдзень тут праходзяць шматлікія імпрэзы, накіраваныя на папулярызацыю кнігі і чытання сярод дзіцячай часткі насельніцтва. Калекцыі бібліятэкі старанна працуюць над цікавымі формамі

Тацяна Швед.

Їзамадзєяннє з чытачамі, шукае новыя тэмы для агульнага абмеркавання і даследавання.

— Самае галоўнае ў нашай рабоце — гэта чытач. Калі ён у нас ёсць, значыць, мы ўсё правільна арганізавалі. Хочацца падзякаваць нашым дарагім наведвальнікам за тое, што яны любяць бібліятэку і прыходзяць сюды па новай ведаі ў ўражанні, — сказала дырэктар Цэнтральнай

дзіцячай бібліятэкі імя Мікалая Астроўскага, Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска Таццяна Швед.

На мерапрыемства завіталі ганаровыя госці з Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта, Саюза пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкага дома «Звязда», Дзяржаўнага літаратурна-мерыяльнага музея Якуба Коласа, ветэраны бібліятэчнай справы і многія іншыя. З віншаваннем выступіў намеснік кіраўніка прадстаўніцтва Рассупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь Аляксандр Ленін:

— Приємна ўсведамляць, што ваша ўстанова — гэта не проста сховішча кніг, а шматфункцыянальны цэнтр, дзе дзейнічаюць разнастайныя клубы і секцыі. Сюды прыходзяць, каб пагутарыць і знайсці аднадушцаў. На вас ускладзена пачэсная місія — дзеці і кнігі. А што сёння можа быць лепш?

У межах свята супрацоўнікі бібліятэкі праводзяць серыю яркіх імпрэз. У іх ліку — кранальная акцыя «Мая бібліятэчная гісторыя», дзе маленькія чытачы дзеляцца сваімі цёплымі ўспамінамі пра любімыя кнігі.

**Лізавета КРУПЯНЬКОВА,
фота аўтара**

Пад сузор'ем Тэрпсіхоры

Дзяржаўны маладзёжны ансамбль песні і танца «Алтай» з Барнаула прадставіў на фестывалі навелу «Грацыі. Спадчына», якая з’яўляецца часткай спектакля «Край каля самага неба», створанага паматывах твораў сібірскіх пісьменнікаў. У аснове навелы — апавяданне Васіля Шукшына «Тры грацыі». Герой твора кожную нядзелю выходзіў на балкон, каб паслухаць, пра што будуць пляткарыць тры жанчыны — грацыі, як ён іх называў. Кумачкі, якія сядзяць на лаўцы, перамывалі косці ўсім, каго бачылі, а герой заўсёды падымаў чарачку, калі заўвагі сябровак былі асабліва

з'єдливими. Аднойчы ён перабраў з віном і вырашыў зладзіць жарг: падпілаваць спінку адной з лавак у двары, каб мінакі садзіліся і падалі. Гэтую думку ён хацеў данесці жанчынам, калі выйшаў да іх, але тыя выклікалі міліцыю і суседа напад-пітку забраў нарад міліцыі. З гэтай гісторыі ў віцэбскія глядчы змаглі пазнаёміцца праз танец.

Пермскі Тэатр «Балет Яўгенія Панфілава» прывёз у Віцебск спектакль «Пасмешышча» па матывах баек Крылова. У серыі харэаграфічных мініячур глядачы змаглі ўбачыць знаёмых герояў: Страказу, якая летаснае праспявала, Мураша-працаўніка, Малпу з акуларамі, Слана ў посуднай краме.

24 лістапада раскрылася галоўная інтрыга міжнароднага конкурсу — галоўны прыз харэаграфічнага спаборніцтва быў прысуджаны ўдзельніку з Кітая Ю Цзяцзюну. Нумар маладога танцора «Выгравіраванае дыханне», які ён рыхтаваў цэлы год, пакарыў журы. Першую прэмію конкурсу атрымаў заслужаны амаатарскі калектыў Беларусі народны харэаграфічны ансамбль «Алеся», другое месца падзялілі Самарская танцавальная кампанія «Рака» і лабараторыя эстраднага танца БДУКМ. Трэцяя прэмія была прысуджана віцэбранам за нумар «Hands Down» і жаночаму калектыву з Цюмені за пастаноўку «Моўчкі гаварыць».

Аляксандра ГВОЗДЗЕВА

«ЛіМ»-люстэрка

Дні культуры Беларусі прайшлі ў Таджыкістане. Як піша БелТА, у праграме былі Дні беларускага кіно, у рамках якіх глядачу прадставілі стужкі «Чорны замак», «Мара чэмпіёна» і «Песня Сірын», ды літаратурна-дакументальная выстаўка «Крывёй сэрца», арганізаваная Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры і Беларускім дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і прысвечаная ваенным лёсам ураджэнцаў Таджыкістана. На сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя Садрыддзіна Айні прайшлі ўрачыстае адкрыццё Дзён культуры і гала-канцэрт майстроў мастацтваў Беларусі (выступілі Дзяржаўны акадэмічны ансамбль танца, Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Генадзя Цітовіча, вакальная група «Чысты голас», дуэт баяністаў «Неба Саўн»), салісты Вялікага тэатра і Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі»).

На тэрыторыі былога Спаса-Праабражэнскага манастыра ў музеі-запаведніку «Казанскі Крэмль» адкрылася выстаўка «Нясвіж — здабытак сусветнай культуры». Выставачны праект праходзіць у рамках пагаднення ад супрацоўніцтва, якое музеі-запаведнікі заключылі ў верасні гэтага года, інфармуе БелТА. Фотаздымкі лаўрэатаў прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча «За духоўнае адраджэнне» (2005) знаёмяць з Нясвіжскім замкам XVI—XIX стагоддзяў, з яго багатай гісторыяй і ўнікальнымі музейнымі калекцыямі. У раздзеле «Архітэктура замкавага комплексу» прадстаўлены здымкі палацава-паркавага ансамбля і замкавага комплексу, варот і вежаў. Раздзел «Характэр залаў» расказвае пра ўладальнікаў замка, мастакоў і майстроў. Раздзел «Рукатворная прырода Нясвіжа» ўяўляе сабой расповед аб прыродным абрамленні беларускай жамчужыны. На фотаздымках паўстаюць пяць паркаў і тры штучныя возеры.

Выстаўка беларускага і малдаўскага мастака, заслужанага дзеяча мастацтваў Малдовы, члена Саюза мастакоў Малдовы і Міжнароднай асацыяцыі мастакоў Вячаслава Ігнаценкі «Рашкоў — скрозь стагоддзі і гісторыю» адкрылася ў Нацыянальным музеі гісторыі Малдовы. Экспазіцыя да 70-годдзя аўтара прысвечана найстарэйшаму сельскаму населенаму пункту ў Прыднястроўі, які быў заснаваны ў XIII стагоддзі ў Вялікім Княстве Літоўскім. Праект арганізаваны сумесна з Беларускам культурным цэнтрам у Малдове і пры падтрымцы Агенцтва міжэтнічных адносін. У яго адкрыцці прынялі ўдзел прадстаўнікі беларускай, расійскай і ўкраінскай дыяспар Малдовы, а таксама супрацоўнікі Пасольства Беларусі ў гэтай краіне. Вячаслаў Ігнаценка нарадзіўся ў вёсцы Карпаўка Лоеўскага раёна Гомельскай вобласці, скончыў Беларускае дзяржаўнае акадэмію мастацтваў. З 1983 года жыве ў Малдове.

Міжнародны кінафестываль «Перамаглі разам» імя Уладзіміра Мяньшова прайшоў у Сочы (Расійскай Федэрацыя). На конкурсы форуму паступіла каля 600 работ з 50 краін. У намінацыі «Дакументальны праект» прыз за «Новы погляд» удастоены фільм беларускага рэжысёра Кацярыны Шарапет «Леанід Шварцман. Казка аб хлопчыку і старым горадзе». У конкурсе кінашкол прыз «Найлепшы фільм» атрымала сцужка студэнткі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Кацярыны Ксёндз «Дагары нагамі» (майстар — Галіна Адамовіч) за творчае ўвасабленне тэмы станаўлення асобы ў падлеткавым узросце.

Конкурс чытальнікаў «Добры сказ», арганізаваны сярод студэнтаў прафесійных тэатральных ВУНУ васьмі краін, прайшоў у Доме Масквы ў Мінску. Як перадае агенцтва «Мінск-Навіны», Гран-пры за дэкламацыю «Ліста Анегіна да Таццяны» Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна заваяваў Аліўла Валіеў з Азербайджана. Пасля цырымоніі ўзнагароджання пераможцаў адбыўся творчы вечар з удзелам заслужанай артысткі Расійскай Федэрацыі, актрысы тэатра, кіно і дубляжу Ганны Бальшовай. Яна прапачыла любімыя вершы і выканала песні, у тым ліку «Белая шпшышына» і «Аліўла каханню!» з рок-оперы «Юнона» і «Авось».

Амерыканскія археолагі з Універсітэта Джона Хопкінса выявілі найстаражытнейшыя з вядомых алфавітных надпісаў. Ён размяшчаўся на гліняных цыліндрах, вынятых з пахавання ў Сірыі, інфармуе «МИР24» са спасылкай на *The Independent*. На працягу 16 гадоў спецыялісты праводзілі раскопкі ў Тэль-Ум-эль-Марэ, вывучаючы развіццё ранніх гарадскіх паселішчаў на Блізкім Усходзе. Якраз там былі знойдзены грабніцы 3500—2000 гадоў да н. э. У адным з такіх пахаванняў сярод іншых артэфактаў былі і чатыры абпаленыя гліняныя цыліндры з выгравіраванымі на іх пісьмёнамі. Магчыма, яны мацаваліся да іншага прадмета і служылі абазначэннем. Надпісы пакуль не расшыфравалі, аднак радыевугляродны аналіз паказвае: артэфакты былі створаны каля 2400 года да нашай эры. Так, яны прыкладна на 500 гадоў старэйшыя за іншыя вядомыя ўзоры алфавіта.

Цікавинкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Міхаіл ПАЗНЯКОЎ:

«Працаваць на адзінства і далейшы росквіт!»

Амаль паўстагоддзя ён актыўна працуе ў літаратуры. Наш суразмоўца — аўтар больш за 100 кніг, лаўрэат многіх рэспубліканскіх і міжнародных прэмій, у тым ліку і Нацыянальнай літаратурнай. Сёння чытачы «ЛіМа» змогуць бліжэй пазнаёміцца з чалавекам, якога наўрад ці варта прадстаўляць у літаратурных колах, — гэта заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхаіл Пазнякоў.

— Міхаіл Паўлавіч, якім вам бачыцца стан беларускай літаратуры?

— Ва ўсе часы наша прыгожае пісьменства мела і мае вартыя здабыткі і дасягненні. Ва ўсіх жанрах. Мы не страцілі сваіх мастакоўскіх і грамадзянскіх пазіцый. Наша літаратура ў пераважнай большасці паспяхова пераадолала развальныя гады, калі пасля разбурэння СССР кніжны рынак быў завалены «чарнухай», «бульваршчынай», «клубніцамі» і іншай рознай псеўдалітаратурай, часам вельмі шкоднай, асабліва для юных, неакрэплых розумаў. І ў паэзіі, і ў прозе, і ў публіцыстыцы, тым больш у дзіцячай літаратуры, мы засталіся вернымі высокамаральным прынцыпам, стваралі і ствараем літаратуру, якая садзейнічае роздуму, суперажыванню, рабоце душы, дапамагае расці духоўна, быць сумленнымі перад сабой, часам і дзяржавай. Перад нашай гісторыяй, перад мужнымі і стваральнымі старэйшымі пакаленнямі, якія выстаялі, перамаглі, аднавілі краіну, сцвердзілі суверэнітэт, захавалі і падарылі маладым мірнае неба і магчымасць жыць, вучыцца, працаваць, ствараць сем'і, расціць дзяцей, радавацца.

Праца пісьменніка — шчыраванне дзеля адзінства грамадства, сяброўства і супрацоўніцтва з усім добрым светам. Мы ўпэўненыя рухаемся ў гэтым кірунку. Найлепшымі мастацкімі творами, вусным словам у самых розных аўдыторыях служым роднаму народу, Радзіме, праўдзе, стваральнасці, адзінству. У наш час сур'ёзная кніга становіцца ўсё больш запатрабаванай. Гэта вельмі важна, бо яна дае чытачу духоўныя арыенціры, паказвае сапраўднага героя новага часу, вучыць любіць роднае, сваё, паважаць добрае ў свеце. Галоўная задача літаратуры і цяпер — садзейнічаць выхаванню ў чалавеку Чалавека, удумлівага, адказнага за свае ўчынкі, вялікага патрыёта, крэатыўнага стваральніка, шчырага грамадзяніна.

— Раскажыце, калі ласка, пра талентавітую творчую моладзь і як яе падтрымліваюць цяпер?

— Безумоўна, будучыня літаратуры залежыць ад творчай моладзі, ад нашай нястомнай і пастаяннай работы з ёю. Пераемнасць пакаленняў увугле вельмі важная і неабходная ў паступальным развіцці грамадства, усіх сфер дзейнасці. Саюз пісьменнікаў Беларусі шмат робіць у гэтым кірунку, бо работа з моладдзю адна з першачарговых. У сталічным аддзяленні СПБ заснавана некалькі штогодніх літаратурных конкурсаў сярод падлеткаў і моладзі, якія даюць магчымасць знаходзіць і падтрымліваць юныя таленты. Праводзяцца кансультацыі, дапамагаем у рэдагаванні і публікацыі першых твораў, у выданні дэбютных кніжак у нашай серыі «Мінскія маладыя галасы». У ёй пабачылі свет звыш паўсотні кніжак прозы, паэзіі, публіцыстыкі, літаратуразнаўства. Многія з аўтараў сталі прафесійнымі літаратарамі,

Фота з асабістага архіва Міхаіла Пазнякова.

членамі СПБ. Сярод іх ужо добра вядомыя ў творчых колах Яна Явіч, Кацярына Роўда, Таццяна Купрыянец, Кацярына Стройлава, Вольга Нікіценка, Андрэй Сідарэйка, Алена Басікірская, Людміла Клэчко, Настасся Каротчыкава і інш. У нас працуе Школа юнага літаратара. Творчая моладзь актыўна далучаецца да культурна-асветніцкай работы, выступае побач са старэйшымі калегамі, прызнанымі майстрамі слова перад чытачамі. Некаторым даверана ўзначаліць літаратурныя клубы і аб'яднанні ва ўстановах сталіцы. Для юных літаратараў заснавалі літаратурную прэмію «Адкрыццё года».

Нядаўна мы аб'явілі чарговы конкурс «Славянскі калейдаскоп» сярод падлеткаў і моладзі, прымеркаваны да Дня аднавання народаў Беларусі і Расіі. На чарзе — літаратурнае спаборніцтва на найлепшы твор, прысвечаны 80-годдзю Вялікай Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй і яе сатэлітамі, затым — Рэспубліканскі паэтычны конкурс імя Міколы Мятліцкага. У конкурсах прымаюць удзел юныя літаратары з розных рэгіёнаў Беларусі, а ў «Славянскім калейдаскопе» — і з Расіі. Вядома, спадзяёмся на новыя цікавыя адкрыцці.

— Што самае важнае, на вашу думку, зроблена ў нашай краіне за гэтыя гады для развіцця беларускай літаратуры?

— За апошнія тры дзесяцігоддзі ў Беларусі зроблена і робіцца шмат для паспяховага развіцця літаратурнага працэсу. Ёсць дзяржаўная падтрымка ў выпуску літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных перыядычных выданняў, у выпуску неабходнай для навучальнага і выхаваўчага працэсу мастацкай літаратуры, у падтрымцы новых сацыяльна значных твораў. Вяртанне здаровых творчых сіл краіны ў 2005 годзе ў рэчышча плённай дзейнасці дзеля народа, дзяржавы, далейшага росквіту культуры, супрацоўніцтва з уладамі на ўсіх узроўнях станоўча адбілася на ўсёй літаратурнай справе. Маю на ўвазе работу Саюза пісьменнікаў Беларусі пад кіраўніцтвам народнага пісьменніка Мікалая Чаргінца. Эстафету ад яго паспяхова прыняў вядомы пісьменнік, журналіст, дзяржаўны і грамадскі дзеяч Алесь Карлюкевіч.

У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь мы атрымалі фінансавую падтрымку. Дзяржаўнымі інстанцыямі была заснавана штогодняя рэспубліканская літаратурная прэмія «Залаты Купідон» ва ўсіх жанрах, якая затым

пераўтворана ў Нацыянальную літаратурную прэмію. У розных жанрах, а таксама за найлепшы дэбют прэмія прысуджаецца Міністэрствам інфармацыі, Міністэрствам адукацыі і Міністэрствам культуры. Уручэнне яе стала адметнай з'явай у культурным жыцці краіны, добрым фактарам творчага спаборніцтва, які ўплывае на значнасць тэматыкі твораў, набліжэння іх да запатрабаванняў часу, грамадства.

Усе абласныя выканаўчыя камітэты таксама заснавалі літаратурныя прэміі. На вялікі жаль, нягледзячы на пастаянныя звароты, такой прэміі яшчэ не заснаваў Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт. Няма ў нашай краіне і асобнай літаратурнай Дзяржаўнай прэміі. У савецкі час іх было ажно чатыры: у паэзіі, у прозе, у публіцыстыцы, у дзіцячай літаратуры. Прысуджэнне такіх прэмій з'явілася б яшчэ больш істотнай падтрымкай нашага прыгожага пісьменства і больш значным уплывам на развіццё ўсяго літаратурнага працэсу ў краіне.

Нямала робіцца дзяржавай у справе выдання класічнай і сучаснай беларускай літаратуры. У першую чаргу — праграмных і твораў для пазакласнага чытання, шырокай сацыяльна значнай літаратуры. Тут шмат робіць Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, якое ажыццяўляе дзяржаўную палітыку ў кнігавыданні. Уплываюць на развіццё літаратуры і СМІ, нашы дзяржаўныя бібліятэчныя сістэмы. Твор, які б таленавіты ні быў, патрэбна яшчэ данесці да чытача — праз бібліятэкі, радыё і тэлеперадачы, агляды і рэцэнзіі ў друку. І тут таксама ёсць дзяржаўная падтрымка. Спадзяёмся на яе пашырэнне.

Шмат у гэтай справе робяць нашы дзяржаўныя музеі, асабліва літаратурныя, дзе нашы пісьменнікі — частыя і жаданыя госці. Мы працуем у адной звязцы, бо робім агульную адказную дзяржаўную справу.

— Як лічыце, каб пісаць грамадзянскую лірыку ці прозу, якія патрэбны якасці?

— Шмат залежыць ад грамадзянскай спеласці. Сучасны творца павінен валодаць шырокімі ведамі, вялікай праўдзівай інфармацыяй па ўсіх напрамках развіцця грамадства, народнай гаспадаркі, палітыкі, заканадаўства. Усё гэта ўмела трансфармаваць у творы, выкарыстоўваць у выступленнях перад чытачамі. Сапраўдны пісьменнік не можа адбыцца без ідэалагічнай падкаванасці, шчырай, глыбокай любові да Радзімы. Пры такіх умовах ён зможа стварыць значныя, запатрабаваныя творы. У дзіцячай і юнацкай літаратуры — таксама. Мала гаварыць з дзецьмі аб прыгажосці прыроды, пра птушак, жывёл і г. д. Юнаму пакаленню патрэбна казаць пра ўсё, але даступна. Так, каб выхоўваць любоў да ўсяго роднага, да мужага мінулага і стваральнага сучаснага. І садзейнічаць выхаванню не толькі любові, але і гонару за сваю краіну, за нашы дасягненні, памкненні і мары.

— Штогод праводзяцца круглыя сталы на тэму захавання нашай спадчыны, мовы як носьбіта культурнага кода і нацыянальнай каштоўнасці. А што менавіта для вас значыць беларуская мова?

— Усяму свету мы цікавыя найперш сваімі нацыянальнымі адметнасцямі, нашай мовай, культурай, літаратурай, якія таксама з'яўляюцца часткай агульнасусветнай культуры, літаратуры. А потым — нашымі дасягненнямі

ў розных сферах дзейнасці. У Беларусі шмат робіцца дзеля захавання культурнай спадчыны, тых бясцэнных нацыянальных каштоўнасцей, якія выпрацаваны, створаны за многія стагоддзі нашымі выдатнымі папярэднікамі. У гэтым кірунку працуюць нашы ўстановы культуры, навукі, адукацыі. Шчыруе і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Тысячы нашых кніг, мерапрыемстваў таксама садзейнічаюць гэтаму. Сумесна з педагогамі, бібліятэкарамі, музейнымі супрацоўнікамі, прадстаўнікамі адпаведных дзяржаўных органаў мы робім вялікую справу па далучэнні дзяцей і моладзі да нашых адметных нацыянальных багаццяў. У гэтым таксама заключаецца патрыятызм, вернасць старэйшым пакаленням, працяг і развіццё нацыянальных традыцый.

Што датычыцца мяне... Як пісьменнік і грамадскі дзеяч, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» шмат увагі ўдзяляю супрацоўніцтву з расійскімі калегамі. Удзельнічаю ў шматлікіх сумесных праектах і мерапрыемствах. Перакладаю на беларускую мову творы класікаў і сучасных паэтаў і празаікаў Расіі і іншых краін.

— Як зрабіць так, каб беларуская кніга была запатрабавана ў чытача?

— Перш-наперш неабходна працаваць супольна: бацькам, настаўнікам пісьменнікам, бібліятэкарам, выхавальнікам, выдаўцам, чыноўнікам — з адзінай мэтай: выхаваць нашых дзяцей, унукаў добрымі, працавітымі, удзячнымі, шчырымі, сапраўднымі патрыётамі. Фарміраваць у юных святое пачуццё любові да ўсяго роднага, пачуццё адказнасці за свае ўчынкі.

Безумоўна, трэба разумець і любіць дзяцей, ствараць для іх цікавыя, мудрыя, пазнавальна-выхаваўчыя, патрэбныя творы. У першую чаргу мы павінны думаць у гэтым рэчышчы пра дзяцей, правільна выходзіць іх. Ствараць ім умовы не спажаўства, а развіцця, фарміравання асобы. Многае залежыць тут ад сям'і. Восем чаму наша дзяржава так шмат увагі аддае ёй. У здаровых, добрых сем'ях растуць такія ж дзеці. Варта яшчэ больш актыўна нам усім садзейнічаць сямейнаму чытанню, чытанню ў садках, у малодшых класах. Навучым чытаць добра, разумную кнігу ў раннія гады — дзеці вырастуць адукаванымі, начытанымі, удумлівымі, разважлівымі. Дарослым важна пачаць з сябе: дзеці, як правіла, капіруюць бацькоў. Літаратуры для юных выдатнай, класічнай і сучаснай, у нас дастаткова. Выпуск яе актыўна падтрымліваецца дзяржавай. Шмат у гэтым плане робяць нашы бібліятэкі, літаратурныя музеі, грамадскія арганізацыі. І, вядома, Саюз пісьменнікаў Беларусі. Нават у савецкі час мы не праводзілі столькі творчых сустрэч з юнымі чытачамі, як цяпер! Штогод іх праходзіць па ўсёй краіне звыш 15 тысяч. І мы адгукаемся на ўсе запрашэнні. Вельмі плённа працуе ў гэтай справе Выдавецкі дом «Звязда», які не толькі выпускае патрэбныя дзіцячыя кнігі, але і арганізоўвае фестывалі дзіцячай кнігі, творчыя сустрэчы з пісьменнікамі па ўсёй Беларусі.

Вельмі важна нам усім разам, хто мае дачыненне да адукацыі, выхавання, работы з дзецьмі, далучаць іх да сацыяльна значнай кнігі. Рабіць усё для таго, каб кніга, як некалі было, стала выдатным падарункам для кожнага дзіцяці.

Падрыхтавала Ірына ПРЫМАК
Поўны тэкст інтэрв'ю чытайце на сайце zviazda.by

Альбомныя запісы

Сістэмная работа з архівамі пераконвае: пры ўсёй скрупулёзнай даследаванасці жыцця і творчасці класікаў сёння цалкам магчыма выявіць невядомыя матэрыялы, прытым нават на ўзроўні аўтарскіх тэкстаў — магістральнага напрамку пошуку.

У фондах Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа з 1962 года захоўваецца альбом Аляксандры Рамановіч (у дзявоцтве Зотава; 1885—1964), датаваныя запісы ў якім ахопліваюць перыяд з 1902 да 1942 года. Тэксты чаргуюцца з малюнкамі, аўтарства некаторых можа належаць, на нашу думку, мастаку Валянціну Рамановічу — таленавітаму сыну Аляксандры Георгіеўны.

Альбом ніколі не становіўся аб'ектам даследавання, хоць таго цалкам заслугоўвае з-за сваёй цікавай фактуры. Мы звярнуліся толькі да некаторых старонак з гэтага артэфакта, да якіх дакралася рука маладога паэта.

Таямнічая А. Р.

У віленскім часопісе «Беларускі летапіс» (1936, № 1) былі надрукаваны «Успаміны аб Коласу», падпісаныя ініцыяламі А. Р. У мемуарных запісах гаворка ішла пра абставіны знаёмства з пісьменнікам летам 1907-га, асноўнае месца адводзілася сумеснай паездцы ў Пецярбург у снежні таго ж года. Аўтар сведчыла пра захаванасць у яе двух лістоў ды трох паштовак — усё, што збераглося ад аб'ёмістай карэспандэнцыі з Якубам Коласам 1907—1917 гг.

У пачатку 1960-х гадоў пра таямнічую А. Р. не толькі ўспомнілі, але і дакладна ідэнтыфікавалі. Былая настаўніца Аляксандра Рамановіч жыла ў той час у Вільнюсе. Дзякуючы ёй фонды мінскага музея папоўніліся згаданымі лістамі і паштоўкамі, а таксама некалькімі рукапісамі мастацкіх твораў песняра, нарэшце — альбому. Пра гэта мы падрабязна расказалі на старонках часопіса «Маладосць» (2024, № 11).

Арыгінал і расшыфроўка

У апошнім томе Збору твораў Якуба Коласа ў 20 тамах (Мінск, 2012) вылучаны раздзел «Уласніцкія і суправаджальныя надпісы». У ім зафіксаваны два тэксты, зробленыя рукой песняра ў альбом Аляксандры Зотавай: цытата з Ібсена і ўласны каментарый да яе. Супастаўленне расшыфроўкі з арыгіналам сведчыць, што яна не поўная і не зусім дакладная.

Па-першае, паліграфічна не адлюстраваны рукапісны акцэнт на апошнім слове цытаты, што мы робім тут з дапамогай разрадкаў, а ілюстрацыя гэта пацвердзіць: «Самый сильный тот, кто стоит один» (Ибсен).

Намі было ўстаноўлена, што словы, якія належаць нарвежскаму пісьменніку Генрыку Ібсену (1828—1906), узяты з яго драмы ў пяці дзеях «Вораг народа». Аднак дакладна не вядома, якім

канкрэтна выданнем карыстаўся Якуб Колас і ў чым перастварэнні. Цалкам верагодна, што беларускі пісьменнік перадаў сутнасць думкі, а не літаральна ўзнавіў яе паводле нейкага канкрэтнага тэксту. Так, у пятым томе Збору твораў Г. Ібсена (С.-Пецярбург, 1897) у перакладзе названага твора на рускую мову, падпісанага ініцыяламі Н. К., з вуснаў героя п'есы — доктара Штокмана — фраза гучыць наступным чынам: «...самый могущественный человек — это тот, кто на арене жизни стоит совсем одиноко!»

Па-другое, у акадэмічным выданні з Коласавага двухмоўнага каментарыя знік заключны сказ (вылучаны курсівам): «Высоко держите знания человека, то знания, которое Вы успешно несли до сих пор. А ужо гэта сказаў Якуб Колас. Дай Божа, каб ён не салгаў».

Невядомы дыптых

На нашу думку, пажаданні, запісаныя Якубам Коласам на старонцы альбому Аляксандры Зотавай, якія, хоць і не ў поўным аб'ёме, але трапілі ў фокус увагі акадэмічнага выдання — Збору твораў у 20 тамах, былі запісаны ў другую чаргу, выконвалі свайго роду факультатыўную ролю. Гэта пацвярджае і візуальнае знаёмства з аркушам, характар размяшчэння разнажанравых тэкстаў.

Дамінантная роля належаў радкам, яшчэ не апісаным у коласазнаўчых даследаваннях. Іх архітэктоніка прыпадбена да вершаванай, спарадычна выкарыстана рыфмаванне. Двухчасткавае структурнае рашэнне гаворыць аб найбольшай прадуманасці аўтарскага

зычэння, сведчыць на карысць не толькі даверлівых адносін паміж адрасантам і адрасатам, але і некаторых супадзеннях грамадскіх поглядаў. Невыпадкова тэкст цалкам напісаны па-беларуску — адзіны ва ўсім корпусе альбомных запісаў.

Менавіта пад гэтым дыптыхам, а не пад цытатай з Ібсена і руска-беларускім суправаджальным тэкстам да яе (што зафіксавана ў акадэмічным выданні), стаіць дата з канкрэтным удакладненнем пары сутак: «5 I / 1908 Вечером».

Да стрыжнёвай тэмы (зноў жа пры візуальным аглядзе), увасобленай у вершаванай канструкцыі, праявіліся сказы нібы прыціснуты на правым вольным полі альбомнай старонкі, што засталася ад асноўнага дамінантнага запісу. Прывядзём яго поўны тэкст, адаптаваны да кадыфікацыйных норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы:

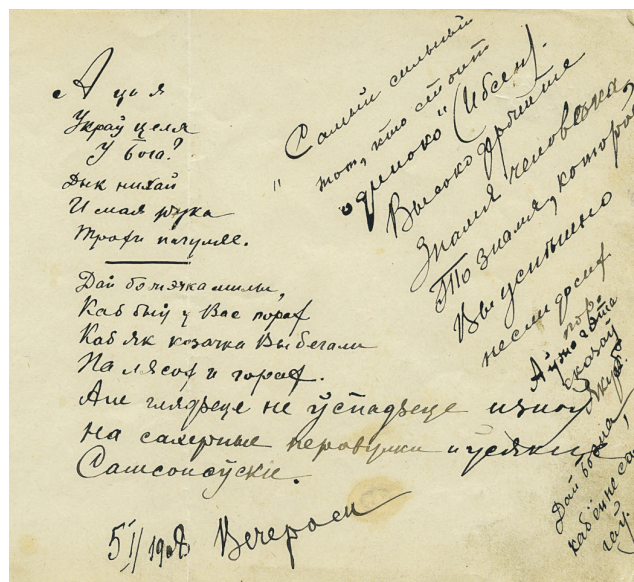
А ці я
Украў цяля
У Бога?
Дык няхай
І мая рука
Трохі пагуляе.

Дай Божачка мілы,
Каб быў у Вас порах,
Каб як козачка Вы бегалі
Па лясох і горах.
Але глядзеце не ўспадзеце ізноў
На сахарныя перавулкі і ўсякія
Самсонаўскія.

Першую частку названага дыптыха можна назваць зачыннай. Вытрыманая ў духу народнай рыторыкі, яна мае жартаўлівы, запытальна-дазваляльны характар і рыхтуе да наступнай часткі пажадальнага зместу.

Паводле «Слоўніка фразеалагізмаў» (Мінск, 2008; т. 2), укладзенага І. Лепешавым, устойлівы выраз «У бога цяля (цялятка) украў (з'еў)» ужываецца са значэннем: «Горшы за іншых, правінаваціўся ў чым-небудзь». Яго выкарыстанне заўважана аўтарам гэтых радкоў у Коласавай п'есе «Вайна вайне».

Другая частка дыптыха ў сваю чаргу таксама мае некаторае стылёвае раслаенне, у якім прасочваецца выдавочная фальклорная стылізацыя, прысутнічаюць радкі з трохі зацемненым значэннем (у сучасным успрыманні), магчыма, створаныя як рэфлексія

жыццёвах эпізодаў, добра зразумелых аўтару і ўладальніцы альбому («Але глядзеце не ўспадзеце ізноў // На сахарныя перавулкі і ўсякія // Самсонаўскія»).

У куртуазнай манеры

Рускамоўны верш Якуба Коласа «Маленькая лазейка в собственную душу», уласнаручна запісаны аўтарам, быў апублікаваны ў артыкуле Антаніны Гарон на старонках часопіса «Роднае слова» (2002, № 7) з каментарыямі галоўнага захавальніка фондаў мінскага музея песняра.

У пачатку 1960-х гадоў пра таямнічую А. Р. не толькі ўспомнілі, але і дакладна ідэнтыфікавалі. Былая настаўніца Аляксандра Рамановіч жыла ў той час у Вільнюсе. Дзякуючы ёй фонды мінскага музея папоўніліся згаданымі лістамі і паштоўкамі, а таксама некалькімі рукапісамі мастацкіх твораў песняра, нарэшце — альбому.

Названы паэтычны опус заслугоўвае асобнай увагі, паколькі менавіта ён створаны ў традыцыях куртуазных альбомных запісаў XIX — пачатку XX стст., адрасаваных маладым прадстаўніцам найпрыгажэйшай часткі чалавецтва. Цалкам лагічны яго разгляд у кантэксце рускай і заходнееўрапейскай паэзіі падобнага кшталту.

Па нашым меркаванні, названы верш павінен друкавацца з прысвячэннем А. Зотавай. Аўтэнтычны запіс у прыватным альбому сам па сабе сведчыў адрасата, зыходна не быў прызначаны для шырокай аўдыторыі. Пры фармаце публікацыі з прысвячэннем больш зразумелай і вытлумачальнай становіцца не толькі салоннасць яго гучання, актуалізуецца аўтабіяграфізм пэўных момантаў паэтычнай рэфлексіі «Маленькой лазейки...». На старонках «ЛіМа» мы змяшчаем выяву і гэтага твора, запрашаем не толькі да знаёмства, але і да роздуму над шматграннай спадчынай Якуба Коласа, яе сучасным гучаннем і прачытаннем.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

На фотаздымках:
вокладка і старонкі альбому Аляксандры Зотавай з аўтаграфамі Якуба Коласа.
З фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Ролі мовы і мэты выказвання

Кантрастам восеньскай шэрані, якую падкрэслівае афармленне з элементамі гарадской архітэктуры (дзякуй мастаку Мішу Дайлідаву), выступае лімонная вкладка кастрычніцкай «Маладосці», а форзацы аздабляюць ілюстрацыі — рэпрадукцыі акварэляў Надзеі Барай — гарадскія і вясковыя птушкі ў халодную пару года. Гэтым разам рэдакцыя адабрала для нумара паэзію Аляксандры Жалязновай, Кацярыны Мізерыі, Іны Мароз, Алеся Дубоўскага, Віктара Яраца, прозу Ганны-Марыі Гаранінай, Ксеніі Кузняцовай, Івана Мелава, Зінаіды Дудзюк, Івана Пяшко. Асобныя творы ўжо могуць ствараць навагодні настрой.

Апавяданні Джэрома Клапкі Джэрома друкуюцца ў перакладзе з англійскай мовы Марыны Макарыч. Працягваецца цыкл публікацый Кастуся Лешніцы, дадалася рубрыка «Плюс-вайб» Ксеніі Зарэцкай, тэатральны культпаход прадстаўляе Мікола Сарока, у «Старонцы роднай» — адчувальна вельмі асабісты тэкст Няжданы Окрык, у «(Аб)меркаванні» Наталляй Бахановіч уздымаецца палемічнае пытанне прысутнасці вычварнага ў сучаснай культурнай прасторы.

«Кожная дэталі паказвала веліч Творцы, у параўнанні з якой чалавек выглядаў малым і бездапаможным». Два апавяданні Ганны-Марыі Гаранінай «Музыка» і «Машына часу», на мой погляд, аб'яднаны тэмай імкнення да роўнасці чалавека з богам-творцам. І ў той жа час гэты чалавек усведамляе свае памылкі, імкнучыся іх выправіць, каб атрымаць збавенне. Першае напісана ў рэалістычнай манеры, прысвечана бліскучаму музыканту-віртуозу, які напачатку ўпэўнены, што мастацтва здольна кіраваць людскімі лёсамі. Другое адсылае да твораў навуковай фантастыкі, і тут чалавек упэўнены ў сваёй усёмагутнасці праз розум і навукова-тэхнічны прагрэс, аднак кантроль — толькі ілюзія: «І вось я, няўдалы “дабрадзей чалавецтва”, у сваім часе сяджу на папалішчы і нішчу свае напрацоўкі, а крыху далей валяецца купа пакрамсанага металамону». Лірычныя героі тэкстаў — мужчыны, і гаворка вядзецца ад першай асобы, у гэтым бачыцца цікавы аўтарскі ход.

Своеасаблівыя «Поры года» Ксеніі Кузняцовай (праўда, тут рэпрэзентаваны толькі дзве, таму чакаем вясну і лета) — апавяданні, што трэба чытаць доўгім марозным вечарам, бо хочацца сапраўдных чудаў перад Калядамі. Першае дапаможа палюбіць зменлівае халоднае надвор'е, адчуць прыгажосць наваколля, паразважаць пра тое, чаму мы прывязваемся да пэўных сезонаў: «Магчыма, вы пакуль што ў ёй не разгледзелі нешта індывідуальнае, уласцівае толькі ёй». Апавяданне «Чароўная зіма, або Як я перастаў быць самотным» падасца неарыгінальным па сваёй структуры і хэпі-эндзе, але стане надзвычай цёплым, натхняльным у час, калі можна зрабіць нешта прыёмнае для тых, каму гэта неабходна. Тут пра вялікі і сур'ёзны крок, адказнасць, надзею на лепшае ў сітуацыі, калі яна амаль згасла: «Ілья апусціў мяне на зямлю, але пад нагамі не аказалася халоднага бетону, зацярушанага снегам. Я апусціўся на нешта цёплае: Ганна Іванаўна прынесла мне тапкі». Мяркую, вам ужо цікава.

«Далей ад мух, гудзення і таго, што іх прывабіла». Кароткі тэкст Івана Мелава прымусіць спыніцца ў нашай будзённасці, чарговы раз упэўніцца ў тым, што цялеснае і ментальнае здароўе чалавека з цяжкасцю вытрымлівае сучасныя нагрузкі.

«...быць адважнымі і рухавымі, кемлівымі і стойкімі, адрознівацца ўмействам валодаць зброяй». Працяг рамана Зінаіды Дудзюк «Кошт волі» прадстаўляе буйную прозу нумара — дзесяць новых раздзелаў (папярэднія змешчаны ў № 9/2024). Гэтым разам распачынаецца паход былога манаха, а цяпер князя Годслава з войскам на Саксонію. У тэкст уплечена шмат рознага кшталту дэталей, якія дапамагаюць заглыбіцца ў даўніну. Працяг будзе.

«Гэта ж розныя вагавыя катэгорыі». Твор «Абарванае інтэрв'ю» Івана Пяшко прысвячаецца складанай працы журналіста раённай газеты ў часы перабудовы,

зрэшты, многія пытанні, узнятыя ў апавяданні, лёгка экстрапалююцца на розныя гістарычныя перыяды. Тут выразна праглядаецца тэма маленькага чалавека, жыццё і важкасць слова якога істотна залежаць ад яго сацыяльнага статусу, сувязей і ўзроўню даходаў. Гэты твор аб праве і, галоўнае, аб магчымасці выказацца, заявіць аб несправядлівасці. Адкрываюцца страхі і перажыванні, з якімі сутыкаецца звычайны журналіст без дадатковых рэсурсаў, які прывык вырашаць усё законнымі шляхамі — без «падмазвання» і кумаўства. Дарэчы, і прозвішчы ў апавяданні гучныя, напрыклад, у галоўных дзеючых асоб — Папялушка і Лось.

У нізцы Аляксандры Жалязновай «Святло майго кахання», безумоўна, важнае месца займае любоўная лірыка, гучыць ідэя пошуку свайго наканавання, такая агульная і актуальная для маладой паэзіі:

Складаны ўласны абіраеш шлях,
Ідзеш непратантану дарогай.
І я таксама. Слёзы на вачах.
Нам будзе цяжка, ды мы зробім многа.
(«Многа»)

Вершы Кацярыны Мізерыі пад агульнай назвай «Надзеі незямны агенчык» поўныя веры і спавадальнасці. У творах паэтэсы сплятаюцца любоў да роднай зямлі, роднага слова — стваральнай праца можа быць толькі пры дапамозе вышэйшай сілы, дзе слова з'яўляецца не проста інструментам, а найбольшай каштоўнасцю, святыняй:

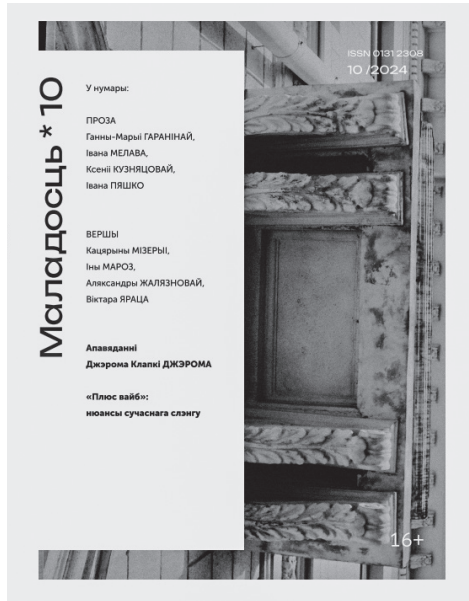
І зноў вяртаюся да светлае асновы,
Да той адзінай, што анёлы мне далі.
— Ты вершы пішаіш?
— Я маюся Слову...
Як найгалоўнейшай святыні на Зямлі!
(«Я маюся слову»)

Творы паэтэсы з Наваполацка Іны Мароз таксама прасякнуты светлым пачуццём да Бацькаўшчыны. Адчуваецца, што аснова яе натхнення — у прыродзе, праз вобразы якой паэтэса выдзяляе важныя для сябе тэмы. Сустракаецца распаўсюджаная раслінная метафорыка, дзе карані — і продкі, і родная зямля, а «галінкі-парасткі» — дзеці, нашчадкі. Імкненне да высокага палёту змяняецца прагай адчуць глебу пад нагамі:

Мне не хапае вышыні,
Мігцення зорак і святання.
Назад вяртаюць карані —
І сэрца радуе спатканне.

Спатканне з роднаю зямлёй,
Дзе ўсё да дробязі знаёма,
Дзе зноў спяваю я душой.
Вось тут мой лёс і тут я дома!
(«Вяртанне»)

Вершы Алеся Дубоўскага — полымя маладога сэрца. І паэта хочацца паставіць на скрыжаванні з рупарам, каб ён прачытаў першы з двух вершаў —

атрымаўся б выдатны перфоманс, толькі ўявіце:

Мая мілая берасцейка,
Крыху ўвагі!
З Мінска накіроўваецца
Цыклон кахання.

«Каляровае прывітанне» Віктара Яраца — стракатая мазаіка тэм, укладзеная ў разнастайнасць формаў, — менавіта дзякуючы гэтаму рэгулюеш сваю хуткасць чытання, адсочвання інтанацый, спыняешся, перачытваеш, перадумваеш. Не ведаю, ці слухная мая заўвага, але падаецца, што гэта прыкмета паэта-педагога — умець патлумачыць складанае на прыкладзе будзённых рэчаў. Па-імпрэсіянісцку аздабленыя вершы на вечныя тэмы, дзе ўвесь навакольны свет спрыяе паэту ў руху яго думкі:

Дзён хмарных паласа пайшла такая:
святло знаёмае схавалася ў якіх
вышніх і намоклых небакраях —
за брамамі на засаўках тугіх?
Дзён зацяжняя паласа ці стане
ўзлётнай
для схаладалых гукаў паласой
з вадою, пацяжэлаю да лёду,
да віхравой завеі ў замовах маразоў?

І ў белых кажушках
зноў будуць грэцця
мелодыі,
чыё пачуўшы сэрца?
(«Заложнікі неба»)

Інтымная лірыка паўстае праз вобразнасць, якая найбліжэй асацыіруецца з расстаннямі:

А вагоны праносяцца міма
і вакзалаў начных і паўстанкаў,
міма ранніх пад сонцам сняжынак
з варажбой пасівелых цыганаў
і між губ тваіх, рук тваіх —
міма...
(«Не размінуцца»)

Пісьменнік-філолаг уважліва ставіцца да мовы — сродку камунікацыі, з'явы культуры і самаідэнтыфікацыі пэўнай групы людзей (і міжволі згадваюцца словы Францішка Багушэвіча). І прасіцца выснова: каб пэўная народнасць, этнічная супольнасць працягвала жыць, трэба, каб было каму гаварыць на яе мове. Але што рабіць, калі такога не адбываецца?

Калі памёр апошні ў свеце алеут —
карэнны сын паўночных астравоў, —
у небе зорка ці пагасла хоць адна?
Невядома.
А на зямлі замоўкла песня-мова —
пайшла ў нябыт.
(«Астравы маўчання»)

«Яна накіравалася да краю сцэны і звярнулася наўпрост да вугальшчыка, які распачаў вышэй апісаную звязу, а далей адбыўся двубой, успамін пра які прыводзіць мяне ў трапяткое захапленне на сёння». Тры апавяданні вядомага англійскага пісьменніка-сатырыка рэдактара, рэпарцёра, педагога Джэрома Клапкі Джэрома (1859—1827) — «Моўныя сродкі мюзік-хола», «Дамова пра арэнду «Скрыжаваных ключоў», «Абрысы мінулага» — у перакладзе з англійскай мовы прапануе Марына Макарыч. Смешныя, кур'ёзныя, поўныя дасціпнага гумару тэксты зрабляць ваш дзень лепшым.

Архіўная частка часопіса працягвае цыкл публікацый Кастуся Лешніцы «Беларуская літаратура ў свеце: з хронікі творчага жыцця ў 1966—1985 гг.». Пяты блок асвятляе падзеі 1983—1985 гг., апрача таго, аўтар матэрыялу стварае своеасаблівыя праекцыі: якое ўздзеянне зрабіла распачата ў той час работа на сучаснасць, асабліва ўвага звяртаецца на перакладчыцкую дзейнасць.

Назва свежай рубрыкі — «Плюс вайб» Ксенія Зарэцкая разважае пра мемы, фемінізм і новы культурны код. «Чаму трэба быць масікам, але не быць з масікам?» — тэкст, які ў пэўнай ступені раскрывае ўплыў сацыяльных сетак на моўную сітуацыю, у прыватнасці, як рускамоўны і англамоўны кантэнт уздзейнічае на ўжыванне тых ці іншых слоў для перадачы з'яў нашай рэчаіснасці. Важнае месца адведзена ролі (хутчэй, ролям) жанчыны ў грамадстве — колькасці яе «працоўных» змен і празрыстых, незаўважных абавязкаў. Калумністка прыводзіць шмат статыстычных даследаванняў апошніх дзесяцігоддзяў, прысвечаных размеркаванню нагрузкі жанчыны і мужчыны ў сям'і.

«Гэта была гісторыя пра ўсё на свеце, але галоўным чынам — пра ідыётаў». У рубрыцы «Мастацтва» Мікола Сарока аглядае прэм'ерны спектакль «Ідыёты» Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра, пастаўлены на матывах рамана «Трывожныя людзі» Фрэдэрыка Бакмана. Крытык разважае пра адпаведнасць пастаноўкі арыгіналу (зрэшты, не адмаўляючы права на вальнадумства рэжысёра), а сярод іншага заўважае: «Калі вы чыталі першакрыніцу, прыемна здзівіцеся трапленню акцёраў у персанажы. Быццам усе рэмаркі Бакмана — знешнасць, пластыка цела, інтанацыі і іншыя маньерызмы — сышлі са старога і ўвасобіліся на сцэне. Яны — яркія тыпажы».

«...ён патрапіць адразу ў рай». Невялікі тэкст Няжданы Окрык «Плач палын-травы» прысвечаны падзеям аварыі на Чарнобыльскай АЭС, катастрофе сусветнага маштабу, жахлівым наступствам якой найбольш адчулі на сабе ўжо ў першыя дні людзі з найбліжэйшых населеных пунктаў.

«...каб не рабіць унутранае смецце асновай атмасферы мастацкага твора». Ужо хутка пачну называць Наталлю Бахановіч калумністкай «Маладосці» (цалкам абгрунтавана) — трэці запар нумар завяршаецца «(Аб)меркаваннем» у яе выкананні. У артыкуле «Чарнуха» ў мастацтве аўтар разважае аб балансе прысутнасці вычварнага ў інструментарыі творцаў. Што рабіць, калі быццё непазбежна вызначае свядомасць, а разам з тым уплывае на змест твораў? Аўтарзначае наступнае: «Выяўленне прысутнага ў рэчаіснасці гвалту непазбежна для мастацтва, хаця б таму, што ён ёсць і пакуль не збіраецца пакідаць Божы свет. Нядобра, калі гэта дамінуе ў эстэтычнай прасторы, як і калі падаецца ў якасці нормы. І аўтарам, і рэцыпіентам варты рэфлексавання над уласнай цягай да падобнага».

Прыемнага чытання!

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Прыгоды ў Селямесе

Бадай, некаторыя чытачы знаёмы з кнігамі Алеся Марціновіча «Альма. Прыгоды на Зямлі і ў космасе», «Ліза — пераможца тыгра», «Казкі сабачкі Альмы», галоўнымі героямі якіх з’яўляюцца гэтыя дзве чатырохногія сяброўкі. Ды і не толькі яны. Другая кніга заканчвалася так: «Нечакана адбылося непрадбачанае. Што канкрэтна, даведаешся з маёй чарговай кнігі пра Альму, Лізу і яе сяброў».

Котка Ліза, трапіўшы ў прытулак, пасябрала з катом Басяком. Дзякуючы яму і ўцякла адтуль. У знак удзячнасці папрасіў называць яго інакш, чым дагэтуль: «Я дар твой! Значыць, я Ліздар». Здружыўся з Ліздарам і сабачка Татоска з прыватнага дома каля шматпавярховіка, у якім жывуць Альма і Ліза. Ліздар перабраўся жыць да яго. Адна бяда, што Татоска застаўся без лапы, якую яму аперывалі, а далей...

Што адбылося далей, і расказваецца ў новай кнізе Алеся Марціновіча «Дай лапу, Месяц!». Калі ранейшыя выходзілі ў выдавецтве «Беларусь», то гэтай жыццё даў Выдавецкі дом «Звязда». Адрознасць яе і ў тым, што па жанры гэта апавесць-казка, а да ўсяго прыгодніцкая. Невыпадкова і тое, што прысутнічае назва спадарожніка Зямлі, бо чацвёрта адважных — Ліза, Альма, Ліздар і Татоска — ажыццяўляюць падарожжа на Месяц. Наведваюцца ў галоўны горад Селямес, дзе жывуць яго жыхары на чале з галоўным лунацікам Кіс-Гавам, якія нечым падобны на сабаку і ката.

Аснову сюжэта аўтару падказала тое, што на зваротным баку Месяца ёсць пячоры, у якіх пастаянная тэмпература каля 17 градусаў цяпла. То чаму б не быць у іх жыццё? І не на паверхні, а ў глыбіні велізарных кратараў, якія прасціраюцца на некалькі

дзясяткаў кіламетраў. Там жа могуць быць пейзажы, падобныя на зямныя. Наўкол жа ніякай радзінцы — жыві і радуйся.

Фантастыка? Безумоўна! Але адначасова і магчымасць падаць неверагоднае так, каб яно адпавядала рэальнаму. З той розніцай, што жыхары горада Селямеса не людзі, а лунацікі.

Што не менш важна — завастрыць сюжэт твора так, каб літаратурныя героі траплялі ў неверагодныя сітуацыі, а іх прыгоды ўяўлялі для юнага чытача вялікую цікавасць. І раптам добрыя знаёмы паўстаюць у сітуацыях касмічных. Не толькі на Месяц ляцяць, а пераадольваюць такія перашкоды, якія і людзям не ўсім паддаюцца.

Каб ян мага больш зацікавіць дзяцей, аўтар не «нанізвае» прыгоды на прыгоды, але ў пэўнай ступені ставіць перад сабой звышзадачу. Яна ў тым, каб даходліва паказаць хлопчыкам і дзяўчынкам, што не толькі ў сучасным жыцці ўсё ўзаемазвязана. Існуе і іншая сувязь. Сама гісторыя таксама можа ўплятацца ў дзень

сённяшні. Канешне, пра гэта не ў лоб гаворыцца, бо не забывае пісьменнік, хто яго чытач.

Ужо тое, што хірургі ў галактыкалётце з «нічога» замест пратэза зрабляць Татоску лапку, заінтрыгуе. Умела ў сюжэт уплятаюцца элементы міфічнасці. І тут жа праводзіцца паралель з тым, што можа адбыцца, калі пачнецца ядзерная вайна. Яна магла быць і ў дагістарычныя часы, у чым перакананы некаторыя навукоўцы. А гэта тое, пра што апавядаецца ў апавесці-казцы: людзі, якія выжылі ў выніку той катастрофы, трапілі на Месяц, напаткалі там нячысцікаў.

Своеасаблівым гідам падарожнікаў з’яўляецца птушка Гамаюн. Яна выступае як пасланец лунацікаў. Аўтарытэт яе вялікі: «Жывучы вечно на Зямлі, — сведка ўсяго таго, што было на ёй раней. Не менш ведала і таго, што чакаецца наперадзе. Ёй пашчасціла зведаць і даўняе жыццё на Месяцы». Сустрэўшы чатырохногіх касманаўтаў, нагадвае ім, што, каб трапіць у Селямес, трэба вытрымаць некалькі выпрабаванняў. Гэта і сустрэча з міфічнымі персанажамі Турносікам, катом Баюном, рознымі нячысцікамі...

Няпроста выстаць, ды літаратурным героям да гэтага не прывыкаць. Яны і дома дастойна выходзілі з розных сітуацый, а на Месяцы — тым больш. Збіраючыся ў такую небяспечную дарогу, ведалі, на што ідуць. З выпрабаваннямі справіліся паспяхова. А зірнеш на іх — пастараўся знакаміты ілюстратар кніг для дзяцей, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Сяргей Волкаў — і ўспрымаеш сваімі знаёмцамі. Выглядаюць такія, як пра іх і апавядаецца. А што ўжо казаць пра юных чытачоў. Думаецца, высокамастацкія малюнкi яшчэ больш прыцягуюць іх увагу да прыгодніцкай апавесці-казкі «Дай лапу, Месяц!»

Ганна ІВАНЕЙ

Чытацкі дзёнік

Навума
Гальпяровіча

Глыток з гаючай крыніцы

Чытаючы часам некаторых сучасных творцаў, лавіш сябе на думцы: ім здаецца, што менавіта з іх пачынаецца сучасная паэзія, што яны рашуча ламаюць «замшэлае» традыцыйнае пісьмо, адкрываюць новыя абсягі літаратуры.

Тады я адкрываю зборнік паэзіі Максіма Танка «Глыток вады», які выйшаў роўна шэсцьдзясят гадоў таму, і чытаю:

*Нельга сёння нікому быць хмурным,
Галубам не насыпаць зярнятай,
Калі на падаконніку сядуць;
Нельга не адказаць на усмешкі
Незнаёмых людзей і знаёмых;
Не пазычыць апошняй капейкі,
Калі нехта папросіць, сустрэўшы;
Па-святочнаму не апрануцца,
Не паслаць тэлеграм вішавальных
Нават тым, хто цябе і не помніць;
Нельга не зачыніць усіх брамаў
На магільніках далніх і блізкіх —
Каб ніхто пакідаць свет не думаў
У такі — чысціні незвычайнай —
Першы дзень, светлы дзень снегападу.*

Прыбярэце толькі вялікія літары і знакі прыпынку — і чым гэта не «прасунутая» сённяшняя паэзія? А змест і вобразнасць дадуць вялікую «фору» практыкаванню сучасных наватараў.

Дарэчы, у свой час Максіму Танку, бывала, даставалася ад некаторых літаратуразнаўцаў, нягледзячы на яго званні і заслугі, за верлібры, што, на іх погляд, не ўпісваліся ў традыцыі роднай літаратуры.

Цяжка сёння ўявіць, што падобныя заўвагі нехта можа зрабіць аўтарытэтным літаратарам.

Дарэчы, паэт бліскуча даказваў у тым жа зборніку, што выдатна валодае і рыфмаваным традыцыйным пісьмом, засведчыўшы, што паэзія — гэта не толькі ўмела зрыфмаваны радкі, а — пачуццё, вобраз, думка і, безумоўна, талент. І толькі ўнутранае адчуванне выбірае само, якім памерам народзіцца верш. І родная мова:

*Не толькі ўзяў таму я гэту мову,
Што на ёй рэкі, пушчы гаманілі,
Шумелі ў полі каласы і травы,
Пераклікаліся па гнёздах птушкі,
Што з ёю лёгка было стаць чым хочаш —
Пявучай скрыпкай, жаўруком, паэтам.
Я гэту мову ўзяў сабе таму што
Захмат у ёй было гаротных песень,
І мне хацелася прынесці болей
Ёй чалавечай радасці і сонца.*

Пра сучаснасць паэзіі Максіма Танка можна гаварыць на многіх прыкладах, не толькі з кнігі «Глыток вады». Я люблю і іншыя зборнікі — «Прайсці праз вернасць», «За маім сталом»... Вельмі добра, што выдавецтва «Мастацкая літаратура» нядаўна выдала ў серыі «Новая бібліятэка беларускай паэзіі» кнігу выбраных вершаў з літаратурнай спадчыны народнага паэта. Назву ёй даў верш «Ave Maria», які разам са славымі «Завушніцамі» з’яўляецца шэдэўрам айчыннай лірыкі. Нездарма Уладзімір Мулявін у свой час стварыў паводле іх папулярныя хіты, якія і цяпер выклікаюць цікавасць у моладзі.

*На гэтых завушніцах
Я напісаў закліцце —
Усё, што не сказаў ёй,
А ў чым хацеў прызнацца...*

Шэсцьдзясят гадоў таму свежы павеў у паэтычнае дыханне часу прыўнесла кніга Максіма Танка. Мяне яна прыцягнула да яго паэзіі, славытых дзёнікаў, незвычайнай багатай яго натуры.

Хто што б ні гаварыў пасля пра паэта, хто б як ні ацэньваў яго жыццё і творчасць, для мяне яго «Глыток...» стаў жаданнем каўтнуць поўны кубак яго гаючай, з водарам родных нарчанскіх кветак і сосен, паэзіі.

Пра гэта летась думалася, калі стаяў каля помніка ў яго родным краі, дзе ён застаўся назаўсёды.

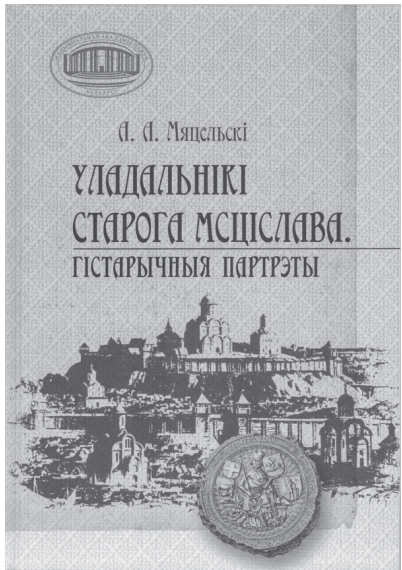
З далёкай даўніны

Выйшла з друку кніга Андрэя Мяцельскага «Уладальнікі старога Мсціслава. Гістарычныя партрэты». Аўтар прысвяціў сваю працу ўладальнікам Мсціслава — аднаго з найпрыгажэйшых і найцікавейшых гарадоў Беларусі на розных гістарычных этапах развіцця нашай Айчыны. З выдавецкай анатацыі да кнігі: «...Расказваецца, хто і калі ў Сярэднявеччы валодаў горадам, паказваецца іх уклад і ў развіццё Мсціслава, і ў агульнадзяржаўныя справы. Асобныя главы прысвечаны князям Мсціслаўскім, што жылі ў Вялікім Княстве Літоўскім, а таксама ў Рускім царстве. Дарэчы, Андрэй Мяцельскі і раней звяртаўся да гісторыі Мсціслаўшчыны. Добра вядомая яго праца «Мсціслаўскае княства і ваяводства ў XII—XVIII стст.».

Старажытнаму гораду прысвечана не адно гістарычнае, гісторыка-краязнаўчае, публіцыстычнае даследаванне. З найболей блізкіх па часе — кніга «Старажытны Мсціслаў» М. Ткачова, А. Трусава. Праца А. Мяцельскага сцвярджае жаданне аўтара сабраць усе магчымыя звесткі, якія тычацца гаспадароў Мсціслава, расказаць, спасылаючыся на дакументальныя, архіўныя крыніцы, пра іх уклад у развіццё горада, дзейнасць у той краіне, якой яны служылі. Першая глава — «Смаленскія ўладары Мсціслава». Другая — «Мсціслаў у складзе ВКЛ». Трэцяя — «Новая дынастыя князёў Мсціслаўскіх: князь Міхаіл Іванавіч». І, нарэшце,

чацвёртая — «Князі Мсціслаўскія на маскоўскай службе».

Грунтоўнае навуковае выданне чытаецца лёгка, назмужана, дапамагае ажыццявіць цікавае віртуальнае падарожжа ў часе, разгледзець мінуўшчыну Мсціслава ў розных падзеях, праявах. Кніга багата ілюстравана, выканана на высокім паліграфічным узроўні (аддрукавана ў ААТ «Транстэк» накладам 300 экзэмпляраў). Добрая якасць рэпрадукцый розных партрэтаў, архіўных дакументаў, фрагментаў старадрукаў — істотная характарыстыка выдання. Таму варта параіць звярнуцца да кнігі розным аўтарам, якія займаюцца папулярнызацыяй айчыннай гісторыі, узмацніўшы пры

нагодзе свае публікацыі якаснымі ілюстрацыямі.

Праца А. Мяцельскага выйшла ў «Беларускай навуцы» ў межах выканання Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2021—2025 гады «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы» (навуковы кіраўнік акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі А. А. Каваленя).

Сяргей ШЫЧКО

Алесь КАМАРОЎСКИ

Скрыпка

Вайна дагнала бацьку ўсё-ткі —
Не вернуць могількі назад...
Як успамін, калышучь соткі
Яго не выстуджаны сад.

На шафе ў хаце млее скрыпка,
Што не скалыміла граша,
Не скрыпка гэта, а іскрынка,
Яго гарачая душа.

Вяселле кожнае, радзіны
Яго упрошвалі прыйсці,
Каб ён сваёю скрыпкай дзіўнай
І неба ў скокі запусціў.

Плылі ў застоллі хмельна чары,
Ды адступала ўміг сцяна —
Якія ён выкрэсваў чары,
Якія толькі выцінаў!

Прыйшоў з вайны... Рукой-калекай
Пяшчотна струны варушыў...
І не было найлепшых лекаў
І для рукі, і для душы.

Іграў сваё ён... І відушча
З туману, прывідна, як мань,

Перада мной світала пушча
І разганяла той туман.

Лятаў смычок, як промняў лініі...
Таго б не выказаў язык...
Маўчалі ліўні і яліны,
Лавілі кожны гук і зык.

Было, маркоцілася скрыпка,
Смычок тады — вастрэй ляза,
І скрыпка плавала, як рыбка,
Па нечым жалі і слязах.

.....

Узяць бы мне... І хвацкім зухам
Смычком па струнах паласнуць!
Ды наступіў мядзведзь на вуха,
Калі ў маліне я заснуў...

На піяніна вечка скрыпне,
Дачка абудзіць гук спяша...
І чую я: туруе скрыпка —
Пакутна бацькава душа.

Памяці Хатыні

«Адгадай загадку, тата,
Што такое: поўна хата,
Поўна хатачка людзей,
А ні вокан, ні дзвярэй?» —
Абвіла дачушка шыю...
Хутка думай, адкажы ёй...
А мяне — як апякло,
Мяне ў дым завалакло,
І язык агню ўсё бліжай,
Рукі ліжа, вочы ліжа...
Не прарвацца, не ўцячы,
І няма закрывацца чым...
...Нас, нявінных, аўтаматы
Прывялі да крайняй хаты,
І ў нутро піхнулі каты...
Смехам ішчэрыліся каскі...
Дзеці зналі: усе казкі
Маюць радасны канец...
Дзед вясковы, глухаваты
Гучна выкашлянуў: «Гады!
Будзе й вам яшчэ капец!»

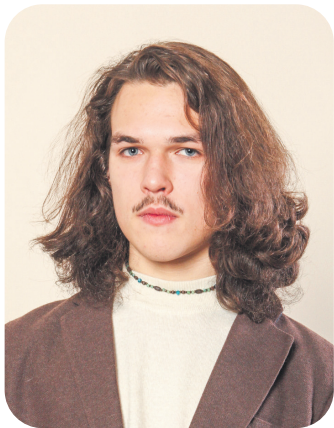
Знікнуў неба вакаём...
Ключ закрыў дзвярэй праём...
Іхні варварскі прыём
У вяках не змог згубіцца...
Атупелыя цвікі
Не хацелі доўга біцца
У растворы аканіцаў,
Ды іх гналі малаткі,
Аж рыпелі касякі,
Аж траічалі вушакі,
Быццам білі на вякі...
Самі сталі ля адрыны...
І папоўз агню язык,
Казытаў сцяны рабрыны,
Аж смалы пачуўся сык.
Вышай, вышай —
К бэлькам выйшаў.
Вось ужо страху дзярэ,
Завіхаецца увішина...
У куродыме задышным —
Ані вокан, ні дзвярэй...
Нехта поўнай чорнай жменяй
Мне ў вочы іскры кінуў —
І я гіну... З імі гіну,
З імі курчуся ад болю...
А наветра меней, меней.
І ўсё болей дыму, дыму...
Загараецца адзенне —
Пачынаецца зацьменне.
...Абвіла дачушка шыю...
Як я выйшаў, як аджыў я?
«Тата, тата, ну скарэй!
Што без вокан і дзвярэй?»

Футбол

Спрэс
Людзей калоціць стрэс...
Ад якіх жа стадый ён
Ціск узносіць, быццам прэс?
Ці ратунак даў прагрэс?
Ёсць збавенне —
Стадыён!
Другарадны, можа, матч
І не з сонечнай пары,
Ды маленькі, жававы мяч
Нараджае ў нас парыў.

Там, на полі, —
Нашы душы...
Стадыён — дзявяты вал —
І душа ўжо не тужыць,
І хвароба нас не душыць,
Не збівае напавал.
Мы — ў імгненні,
Мы — ў імкненні,
Мы — ў адчайным рыўку...
Мы — працягу накаленні,
Перабродзім на калені
Смерці страшную раку...
А яе цячэнне грозна
Перахоплівае дых
І вяртае тут жа розум
Ад забавы, ад гульні ў розных
Да трывожных думак тых...
Думак тых,
Што свет калоціць,
За якія горка плаціць.
Калі гром саб'е з арбіт...
Ад якіх
Вякоў калодзеж
Сніцца ў цяжкім
Мёртвым лудзе,
Дзе на дне — сляпы нябыт.
— Гол забілі! Гол забілі!..
Мы — за казкі,
Мы — за былі,
У якіх — вякоў працяг!
Толькі б часам не забылі,
Каб Зямлю ў нейтронным пыле
Нехта ўдарам не працяў.
На футболе многа болю,
Нават болей,
Чым за блізкіх нам людзей...
На футболе
Час няўдач трыбуны поле...
На футболе — страсці поле,
Паражэнняў і надзей.
Не адна «футбол» праблема...
Нам крычаць бы горка, нема,
У званы адчаю біць,
Бо над светам веет тленам,
Бо над светам — як дылема:
Заўтра быць
Або не быць?

Дэбют

Арсеній ГРОДА

* * *

Я краваю далонню халодны блакіт —
І з улоння нябёсаў ліецца святло.
Гэта зоры над шатамі ломкіх ракіт —
Гэта радасць і ішчасце — натхненне маё.

І праз цемру начэй, і праз вэлюм са слёз
Сагравае мне сэрца іх светлы настрой,
Я шукаю Стажары, Мядзведзіцу-Воз,
Занураюся ў іх векавечны спакой.

Небасхіл калыхаюць памкненні душы...
Адзінокая хмарка патоне ў прасторы.
І чаму мая песня так моцна дрыжыць,
Калі я не адзін у раз'юшаным моры?

Нататкі з вострава

Маленькі востраў сярод заліва,
Драўляны домік на дваіх людзей.
Аб скалы плешчуцца хвалі гулліва,
Кроплі марскія — люстэркі надзей.

Абрывісты бераг, вірлівае мора
Душу абуджаюць, натхненне даюць.

У гуках марскога адвечнага хору
Малюнкi і кнігі дваіх ажывуць.

Здалёку маяк няздзейснай марай
Мігіць спакушальна,
начны чарадзей.
Чаўны і дракары былі ахвярай
Марнай надзеі на ішчасце людзей.

* * *

Па жжоўклай траве іду дадому
Праз крушні і яр з лілеямi,
Па чыстай блакітнай лістоце,
Якую скінула неба.

Яно падрасло і не верыць больш
У нявіннасць белых аблокаў —
Толькі стылыя хмары плывуць
Над гасцінцам і полем.

Халодны стомлены дождж змывае
Попел з птушыных крылаў
І хрысціць маю дарогу,
Надзяляе нявучай воляй —

Марай анёла з зарэчнай калоны.
Яны зліваюцца з небам,
І ўвечары гук залатога рога
Адчыняе дзверы.

* * *

Апаленая ветрам цішыня —
Дрыжачых зорак восеньскі матыў
Жалобны спеў каіштанаў спарадзіў
І хваюў енк. Выразна чую я,
Як адыходзіць летняя пара,
Як месяц сумна галаву схіліў
Над тварамі прыбраных ніў,
Як блізіцца халодная туга.

* * *

Жыць — марай,
Жыць — морам.
Абдымацца з хмарай,
Адкрывацца зорам.

Раздзьмухваць вецер
І песціць хвалі,
Пад неба навеццю
Сон явай стане...

* * *

Знічка збівае яблык —
дзічкі ў замішэлым садзе,
і ласкавыя словы зораў.
Карані сакавітых сонцаў —
крані — асыплюцца жніўнем,
сплывуць сакавіцкім снегам,
каб з сокам радзіцца нанова.
Высока падняць праменне.
Зялёным прылівам плыць.

* * *

Капітан агністай каметы
Кіруе праз змрок і туманны сон,
Аблудных планет сілуэты
І Ліры, нячутны ў космасе, звон.

Камлыгі імклівай вершнік
Заблытаўся ў кольцах намерлай Гідры.
Толькі сузор'і і вершы
Засталіся, калі і Геракл загінуў.

Глядзіць пад вечнасці полаг
Ён, з зорнага пылу стары шкілет,
Для нас — ледзь заўважны сполах,
Маленькай знічкі на небе след.

* * *

Ліхтар выцякае ў сцюдзёнае неба —
Ахінае прадонне цёплым святлом.
З'ядналіся ўночы і вецер, і глеба,
І халодны струмень
з трапяткім аганьком.

Я гляджу ў пасівелую бездань
І чакаю падказкі яе —
Я дзіцёнак, я веру ў казкі,
Не патрэбны дарослыя маскі —
Навакол мяне цуд паўстае!

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Не пачую

Светлай памяці
Віктара Іванавіча Арцём'ева

Лагодны голас болей не пачую,
Душа баліць, сціскаецца ў жалёбе,
У сне каторы раз тэлефаную
Па нумары знаёмым я табе.
Цікаўлюся спагадліва здароўем.
«Ды так сабе», —

даносіцца ў адказ.
Хаваецца за хмару раптам поўня,
Начны ліхтар святло

згубіў не ў час.
І цемра, толькі цемра

зноў наўкола,
Трывожнае на сэрцы пачуццё...
«Ты не маўчы, распавядай, Мікола,
Цікава пра сябе і пра жыццё.
А я сваё пражыў, удзячны Богу
За цяжкі лёс, які наканаваў,
Цяперака ў апошнюю дарогу
Нарэшце да сябе мяне пазваў.
А ты жыві далей

над мірным небам,
Твары сумленна, ішчыра, без маны.
Не застанецца беларус без хлеба,
Каб толькі не было ў нас вайны».
Ярчэе поўня ў нябеснай высі,
Святлом халодным залівае дол.
Здаецца мне, ідуць Арцём'еў, Пысін,
Услед за імі — бессмяротны полк.

Віктар ШЫМОЛІН

Здарылася гэтая гісторыя гадоў сорак таму назад. Яе сюжэт можна назваць неардынарным, а фінал — сенсацыйным. Але толькі праз гады я адважыўся распавесці свету пра маю прыгоду. Аўтарскае «я», якое будзе сустрэацца ў тэксе, зусім не паказчык ганарыстага характару, а гарант праўды і дакладнасці апісання.

Прычына маўчання простая: прыйшлося паабяцаць удзельнікам падзеі трымаць язык за зубамі.

У той далёкі час мне давалося шчыраваць на ніве «нізавога» друку, у шматтыражнай газеце «За тэхнічны прагрэс» 11-га Дзяржаўнага падшыпнікавага завода, пазней перайменаванага ў Мінскі падшыпнікавы.

Ад рэспубліканскага ці цэнтральнага друку шматтыражны адрозніваўся асаблівым братаўствам, якое выступала кузняй журналісцкіх і нават пісьменніцкіх кадраў.

І вось аднойчы дзверы рэдактарскага кабінета расчыніліся, і ў праём прасунулася кудлатая галава нечаканага візіцёра:

— Зайсці дазвольце? — у голасе наведвальніка чыталася некаторае хваляванне і крышачку лісліваці.

— Заходзь, калі прыйшоў! Сядай, раскажвай!

Праз хвіліну пасля прыходу прэтэндэнта, дарэчы, першага і адзінага, паветра ў кабінете напоўнілася ўстойлівым, як французскія духі, водарам змазачнага масла, ахаладжальнай вадкасці і гартаванай стружкі.

Убачыўшы перад сабой сарамлівага хлопца гадоў дзевятнаццаці, не больш за сто шэсцьдзесят сантыметраў росту, у прамасленай рабочай целагрэйцы і грубых чаравіках, я пачаў вывучаць фізіяномію наведвальніка, спрабуючы вызначыць яго характар і мэту візіту.

Перада мной на краёчку крэсла сядзеў, мяркуючы па ўсім, нядаўні выпускнік аднаго са сталічных ПТВ — прафесійна-тэхнічнага вучылішча. Вільготныя вусны ярка выдзяляліся на шырокім твары, упрыгожаным вясновым рабаціннем і ружовай, з марозу, чырванню. На круглай, як мяч, галаве кучаравілася павойная шавялюра. Нос быў расплюшчаны, зусім як у баксёра.

Узнікла няёмкая паўза, але хлопец вырашыў перапыніць маўчання:

— Рэдактар, я вось што хачу сказаць. Прачытаў у нашай газеце аб'яву аб тым, што рэдакцыя тэрмінова патрабуецца фотакарэспандэнт. Ну, і мне хацелася б паспрабаваць...

Сапраўды, фатограф патрабаваўся рэдакцыі, і пра гэта я абвясціў у газеце. Я разумеў, што ніхто з фотакараў сталічных выданняў не пойдзе на службу ў нашу рэдакцыю, улічваючы прэстыжнасць, але больш за ўсё мізэрны заробак.

Разважачы і адначасна разглядаючы наведвальніка, я міжволі схіляўся да станюўчага вырашэння праблемы. Фотакарэспандэнт неабходны рэдакцыі як паветра, а мне, шчыра кажучы, надакучыла выкарыстоўваць партрэты перадавікоў вытворчасці, знятыя з цэлавых дошак гонару або выпрашаныя ў фатографа АТК.

— Дык ты выпадкова не з ЦППа — цэха ігольчастых падшыпнікаў? — спытаў я хлопца і, не чакаючы адказу, задаў новае пытанне:

— Прабач, забыўся пацікавіцца, як завуць.

— Не, я з шарыкападшыпнікавага, а зваць мяне Колем, ну, Мікалаем.

— Добра, Коля... Растлумач, будзь ласкавы, свой выбар, прычыну і жаданне змяніць рабочую прафесію на творчую, інтэлігентную, змяніць спячоўку на касцюм фотакара?

З блытанага аповеду вынікала, што захапленне фатаграфіяй прыйшло да Мікалая ў сярэдняй школе, дзе быў арганізаваны фотагурток. А заняткі ў ім вёў вядомы мне гарадскі фатограф.

«А чаму б і не скарыстацца шанцам? — падумаў я. — Чалавек прыйшоў, пераламаўшы сябе, без пратэкцыі, па загадзе сэрца і душы, якая адчула адвечную цягу адоранага Богам чалавека да мастацкай творчасці. Маёй журналісцкай адукацыі і фотарэпарцёрскага досведу ў сталічным выданні цалкам хопіць, каб навучыць пачаткоўца асновам фотажурналістыкі. Такім чынам, у дадзеным эпізодзе маёй рэдактарскай біяграфіі з'явіўся шанц набыць і выкладчыцкі досвед».

З таго часу мінула два гады. За акном рэдактарскага кабінета, якое выходзіла ў сумны заводскі двор, змена пор года шла неўзаметку. Узімку ў пыльнае шкло біліся белыя мухі-сняжынкi, увесну на ржавы падаконнік садзіліся вёрткія вераб'і, улётку стукалі вясёлыя бруі дажджу, увосень мільгала за шыбай зала-тым карагодам лісце.

Час сумеснай працы збліжаў і пря-таў імкліва. Завод абсталяваў у падвале ўпраўлення выдатную фоталабараторыю, абліцаваную блакітнай керамічнай пліткай, з ваннамі для прамывання фотастужак і фотапаперы.

У адзін з летніх дзён Мікалай зайшоў у рэдактарскі кабінет, як звычайна смела і рашуча, але загадкава ўсміхаючыся. Ад былой нясмеласці заводскага хлопца не засталася і следу. Ён хутка асвоіўся ў нашым маленькім, усяго з пяці чалавек, рэдакцыйным калектыве. Чалавек вясёлы і незласлівы, ён паўсюль становіўся сваім: і ў канторцы цэха, і ў аддзелах заводакіраўніцтва. Яго здалёку пазнавалі і віталі як старога знаёмага.

— З якой нагоды ўсмяшка? — спытаў я Мікалая, не ў сілах захаваць на твары сур'ёзную рэдактарскую міну.

— Ды вось, хачу перадаць запра-шэнне ад бацькоў прыехаць у гасці, папарыцца ў вясковай лазні на выхад-ныя. Падыхаць свежым лясным паве-трам, адцягнуцца ад душы. Лазня ў нас там, — Мікалай прыцмокнуў вуснамі і аб'явіў назву вёскі.

Валасы

Апавяданне

І я згадзіўся. Ды і чаму б дзеля жур-налісцкай цікаўнасці не пазнаёміцца з вясковым побытам, не атрымаць но-выя ўражанні, спазнаць перавагі вя-скавай купелі, параўнаць яе з фінскімі парыльнямі, якіх у горадзе пабудавалі нямала ў другой палове XX стагоддзя і заўсёднам якіх я быў.

Седзячы за рулём бацькоўскіх «Жыгу-лёў», я слухаў байкі Мікалая, зрэдку ад-водзіў позірк ад асфальтаванай шашы, якая цягнулася ўздоўж жытніх палёў.

Выехалі з горада мы пасля паўдня, і я пачаў турбавацца, як бы не спазні-цца да вызначанага тэрміну. Спадарож-нік Коля, заўважыўшы маю трывогу, супакоіў:

— Рэдактар, хутка будзем на месцы.

І сапраўды, даехаўшы да дарожнага паказальніка з назвай вёскі, Мікалай кінуў на вузенькую шашу, якая прымы-кала да аўтастрады. На яе мы і павярнулі. Потым ехалі яшчэ некалькі кіламетраў па грунтовай прасёлкавай дарозе. Аўто, якое не мела кандыцыянера, нагрэ-лася да тэмпературы фінскай парыльні, і мы прачынілі абедзве бакавыя форткі.

Аднак Іван Іванавіч, я адгадаў ін-туітыўна, не спяшаўся расставацца. Ужо ў двары, па якім дзелавіта разгульвала курынае сямейства на чале са злосным пеўнем, гаспадар узяў мяне пад руку:

— Хачу раскрыць таямніцу. Хадземце!

Заінтрыгаваны прапановай, я тут жа пагадзіўся і рушыў услед.

Праз некалькі крокаў апынуліся каля хлява.

— Калісьці мы трымалі карову, Марго яе звалі. Сям'я была вялікая, шэсць душ. Мікалай — апошні. Як гаворыцца, па-скрэбак. А цяпер усе раз'ехаліся. Ці шмат малака трэба нам, старым? Цяпер яго прывозіць аўтакрама.

Гаспадар з цяжкасцю расчыніў драўля-ныя вароты хлява, з цемры якога павея-ла духам перасушанага сена і перапрэ-лага гною. Мы ўвайшлі. Неўзабаве вочы абвыклі да паўзмроку. У левым куце драўлянай пабудовы быў наварочаны стог саломы вялікага памеру.

Іван Іванавіч пачаў энергічна раскід-ваць яе, кідаючы ахапкі то ўправа, то ўлева.

Мой праважаты змеў венам рэшткі пацярхі і перада мной узнік абрыс лег-кавага аўтамабіля пацмянелага зялёна-га колеру. Сапраўды, гэта быў вайсковы кабрылет з адкідным брызентавым верхам, на якім раз'язджаў нейкі вялікі ваенны чын.

— Гэта нямецкі «Майбах», — патлу-мачыў Іван Іванавіч. Ён тут з лета сорак чацвёртага года. Тады аднавяскоўцы прыпрэгли да тэхнікі пару коней і да-ставілі мне.

— Спрабавалі аднавіць?

— Калісьці побач стаяла вайсковая часць. Адзін прапаршчык хацеў купіць, спрабаваў памяняць нямецкі матар на рухавік ад «газона». Ды не здолеў.

Памаўчаўшы, Іван Іванавіч падышоў да кульмінацыі нашай экскурсіі.

Наблізіўся да кабіны і пачаў распор-ваць нажом брызентавы верх машыны. Той складаўся з двух пластоў шчыльнай тканіны тыпу брызенту, паміж якімі размяшчаўся ўшчыльнік шырынёй у дзе-сяць-пятнаццаць сантыметраў з ваты ці нейкага іншага порыстага матэрыялу.

— Што гэта? — здзіўлена спытаў я.

— А прыгледзьцеся ўважліва! — ска-заў гаспадар.

З разарванага верху як бы вырваліся вонкі, на свет божы, рэальныя жаночыя валасы, валасы бязвінных ахвяр: свет-лыя і цёмныя.

Перада мной паўсталі натуральныя ўпрыгажэнні жанчын з усёй Еўропы, а аднекуль пачуліся галашэнні і стогны асуджаных на смерць.

Вядома ж, што фашысты не толькі рабавалі зняволеных у канцлагерах, за-біралі ў іх для продажу золата, бялізну, абутак дарослых, дзяцей, але і з попелу вязняў у печах крэматорыяў здабывалі ўгнаенні для палёў.

І нават валасы ахвяр практычныя нем-цы выкарыстоўвалі для ўласных патрэб.

Падумалася пра сумленне рабочых з нямецкіх аўтаканцэрнаў, якія напіх-валі валасамі палонных аўтамабільныя вярхі.

Я неадрыўна глядзеў на валасы ня-шчасных жанчын. Мне здалося, быццам бы асобныя валасінкі сталі варушыцца, нібы адчуваючы маё спачуванне, хацелі распавесці пра трагедыю.

— Можа, купіце машынку?! — па-рушыўшы маўчання, прапанаваў Іван Іванавіч.

...Развітаўшыся з гаспадарамі, неў-забаве выруліў на прыгарадную шашу і панёсся дадому. Перад вачыма стаяла карціна быццам бы жывых валасоў, якія ўпрыгожвалі галоўкі бландзінак, бру-нетак, шатэнак.

Вольны ў няволі

Добра мець шмат кніг ва ўласнай бібліятэцы. Яшчэ лепш — па рознай праблематыцы. Аднак гэта, як кажуць, палка з двума канцамі. Чарговы раз у гэтым упэўніўся, шукаючы кнігу Хо Шы Міна «Турэмны дзённік», якую выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла ў 1985 годзе ў перакладзе з в'етнамскай мовы Янкі Сінакова. Важна, што не проста са звычайнага падрадкаўніка, а пасля ўважлівага знаёмства з арыгіналам.

Пошукі зацягнуліся, бо здавалася, што яна мініяцюрная. Але на паліцы, дзе ў мяне стаяць падобныя выданні, яе не было. Здаецца, нікому чытаць не даваў. Аказалася, што памяць падвяла. «Турэмны дзённік» — не мініяцюрнае выданне, а... Як бы лепш сказаць... Фармат кнігі такі: калі дзве мініяцюрныя кніжкі паставіць адна на адну. Таму яна і ляжала амаль побач, толькі зверху, уздоўж тых, якія маюць найбольш распаўсюджаны памер.

Зацікавіў мяне «Турэмны дзённік» таму, што захацелася яшчэ раз далучыцца да творчасці Янкі Сіпакова-перакладчыка. Іван Данілавіч узнавіў па-беларуску многія знакавыя творы: «Лісце травы» Уолта Уйтмена, «Санеты бяды» Франца Прэшэрна, «Боскую камедыю» Дантэ Аліг'еры, не кажучы пра асобныя творы Аляксандра Пушкіна, Адама Міцкевіча, Расула Гамзатава, урыўкі з «Калевалы». За «Турэмны дзённік» узяўся, каб больш ведаць пра аўтара, якога лічылі «сімвалам камуністычнай мудрасці ў Азіі». Выходзячы з гэтага, захацеў я мага лепш, паўней перадаць яго развагі, думкі, народжаныя ў няпростых умовах. Як прызнаваўся, «меў перад сабой выданне «Турэмнага дзённіка» на ханване.

З дакладным тлумачэннем кожнага іерогліфа, паэтычны пераклад вершаў на в'етнамскую мову, падрабязны падрадкаўнік і шчырую дапамогу выкладчыка педагогічнага інстытута замежных моў Лыонг Він Тхіня».

Перадумовай з'яўлення гэтага дзённіка стала калі накіраванне вядомага рэвалюцыянера, партызана і палітычнага дзеяча В'етнама Нгуен Ай Куока восеньскай ноччу 1942 года ў Кітай для наладжвання сувязі з мясцовымі барацьбітамі за свабоду, бо з-за акупацыі краіны Японіяй з гэтым узніклі цяжкасці. Ішоў ён з кійком у руках пад выглядам падслепаватага нунга. Пры знаёмстве ён называўся Хо Шы Мінам, што значыць «Умудроны». У правінцыі Гуансі агенты чанкайшыскай паліцыі затрымалі яго і абвінавацілі ў шпіянажы, арыштавалі. Знаходзіўся ў многіх турмах.

Умовы ўтрымання былі жудасныя. Гняло і тое, што не атрымліваў новых уражанняў, не заўсёды ведаў, што робіцца на свабодзе. З тымі, з кім утрымліваўся ў засценках, многае было гаворана-перагаворана. Прыйшло ўсведамленне, што «Хоць цела ў цеснай турме знікае, // Дух над турмою вольна лунае; // Хочаш, каб мара твая збылася, // Дух хай мацнее, няверы не знае». Гэтыя словы ўзяў эпіграфам да чатырохрадкоўяў задуманай споведзі, а першым з іх стала наступнае:

*Займацца вершамі — клопат не мой,
Аднак я ў няволі час лішні маю.
А каб не палыхаў дзень пустатой,
Вершы складаю і волі чакаю.*

Асобныя мініяцюры складаюцца з двух твораў гэтага жанру, ёсць і такія, у якіх іх тры. Атрымаўся роздум чалавека і рэвалюцыянера, абставіны якога не скарылі,

а, наадварот, па-свойму загартоўвалі. У пэўнай ступені яшчэ больш ачалавечвалі, бо забывалася ўсё дробязнае, выпадковае. Заставалася галоўнае — барацьба з прыгнятальнікамі. Пра свой народ думаў найперш Хо Шы Мін. Але не толькі пра яго:

*Шэсць год вядзе Кітай супраціўленне,
У свеце выклікае захапленне;
Хоць перамога блізка, як ніколі,
Але яе здабудзе наступленне.*

А гэта, так бы мовіць, усёазіяцкі размах барацьбы, калі народны гнеў супраць агрэсараў аб'ядноўваецца, і тут усе сродкі вартыя ўвагі: «Сцягі антыяпонскія гурбой, // О. Азія, лунаюць над табой; // Сцягі вялікія на бітву клічуць, // Вядуць таксама і малыя ў бой».

Гэта не азначае, што не было хвілін, калі апаноўвала распач. Толькі крыўдна было не з-за выбарнага рэвалюцыйнага шляху, а з-за таго, што абвінавацілі ў шпіянажы, да якога не меў дачынення:

*Па Радзіме маркочуся,
што за тысячы лі ад мяне,
Сон журботны,
нібыта ён загорнуты ў смутак.
Без віны цэлы год я гібею ў турме
І слязамі пішу свае вершы, закуты.*

Аднак не пазбаўлены быў і гумару: «Свінню нясуць канвойныя, зірні, // Свінню нясуць, мяне ж вядуць за повад; // Бач, чалавек, а дзешавей свінні, // Калі пазбаўлен і правоў, і слова». Іронія праўда — таксама: «У гарах размінуўся шчасліва з тыграм // І сеў у турму, сустраўшы людзей».

«Турэмны дзённік» цікавы і дзякуючы малюнкам Вячаслава Тарасава. Мастак, на жаль, рана пайшоў з жыцця, а як відаць, меў немалыя творчыя задаткі. У ілюстрацыях адчуваецца в'етнамскі нацыянальны каларыт. А што два перакладу, то Янка Сіпакоў узяўся за яго таму, што гэта — «непаўторная паэтычная кніга. Шчырая споведзь вязня, ды яшчэ сіла волі і мужнасць памаглі Хо Шы Міну застацца вольным у няволі, бо паэзія выходзіла за краты, яднала рэвалюцыянера са сваім народам і з жадамым, разняволеным жыццём, якое бурліла за сценамі ненавісных турэмных цэляў».

З-за ўдалага ўзнаўлення па-беларуску «Турэмны дзённік» стаў набыткам і нашай літаратуры, ён як бы дапаўняе тое, што некалі пісалі, знаходзячыся пад прыгнётам Польшчы, Максім Танк, Міхась Машара, Піліп Пестрак, Валянцін Таўлай і іншыя паэты.

Язэп ЛІТВИНОВІЧ

Лёсам звязаны з Беларуссю

Лета 1944 года. Вайсковыя злучэнні Чырвонай Арміі вядуць наступленне на ворага па ўсіх фронтах. Сярод тых, якія вызваляюць Беларусь, — і 76-я гвардзейская стралковая дывізія. Яшчэ нядаўна яе байцы і камандзіры прымалі ўдзел у Курскай бітве. У верасні 1943 года авалодалі Чарнігавам. Таму і назву дывізіі Галоўнакамандуючы прысвоіў «Чарнігаўская»... А ў ліпені 1944 года ўслед за наступленнем на Ковель злучэнне імкліва прасоўваецца на поўнач, да Брэста... За вызваленне гэтага фарпоста Савецкай краіны і выхад на дзяржаўную граніцу СССР дывізія ўзнагароджана ордэнам Чырвонага Сцяга.

У складзе ваеннаслужачых гэтай славаўтай, легендарнай дывізіі змагаецца з ворагам і наш зямляк — ваенны карэспандэнт і паэт Самуіл Эйдлін. Разам з баявымі папелчнікамі ён дайшоў да Берліна...

Нарадзіўся Самуіл Эйдлін у мястэчку Баева Баеўскай воласці Горацкага павята 23 кастрычніка 1914 года. Цяпер гэта Дубровенскі раён, Віцебшчына. Жыццё ў часы яго дзяцінства, маладосці развівалася даволі імкліва. Малады чалавек вучыўся ў Харкаўскім інстытуце прафесійнай адукацыі. Тады ў гэтым горадзе жылі і працавалі дзясяткі ўкраінскіх, рускіх, яўрэйскіх паэтаў і празаікаў. Самуіл працуе адказным сакратаром шматтыражнай газеты Харкаўскай абутковай фабрыкі. Піша вершы. Друкуецца ў харкаўскім часопісе «Октябрьские всходы». У 1939 годзе наш зямляк выдае першую кнігу лірычных

Самуіл Эйдлін.

вершаў на ідыш «У лепшай з краін». У 1940 годзе выдае асобнай кнігай нарыс «Дружба на Поўначы». Самуіла прымаюць у Саюз савецкіх пісьменнікаў СССР.

З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ўраджэнец Дубровеншчыны — на фронце. Зразумела, што ў дывізіянай газеце ён друкуецца з артыкуламі і вершамі на рускай мове. А пасля і ўвогуле ў творчасці пераходзіць на рускую.

З верша 1944 года, які Самуіл Эйдлін прысвяціў адной з найбольш трагічных мясцін Другой сусветнай вайны — канцэнтрацыйнаму лагеру Трэблінка, які фашысты заснавалі за 80 кіламетраў ад

Варшавы, відаць той боль, тое адчуванне трагедыі, якія ваенны паэт імкнуўся перадаць як сведка жажлівых і драматычных падзей... Вядома, што ў лагеры смерці Трэблінка было знішчана каля 800 тысяч чалавек... У Трэблінцы загінуў і педагог, пісьменнік, урач, грамадскі дзеяч Януш Корчак... З верша Самуіла Эйдліна:

*Усеяны поля, дарогі, тропы
Горьким пеплом,
Грудами костей...
Сюда вели пути со всей Европы,
Обратно людям не было путей.
Их выгужали тут же, за оградой,
И раздевали догола в мороз.
Здесь лес дышал могильно прохладой,
Земля стонала, мокрая от слез.
Светловолосый, с пухлыми губами,
Тупой верзила отдавал приказ:
— Сдавайте вещи, ценности
И — в баню!
Здесь будет дело каждому из вас.
Под музыку вели аллеи смерти.
Звучал фанот,
Вовсю трубил трубач,
Чтоб заглушить,
Чтоб растворить в «концерте»
И детский крик,
И материнский плач...
Аллея смерти — страшная аллея.
О ней напишут, может быть, тома.
По ней ходили,
На глазах седея,
Еще на полпути сходя с ума.
Казалось —
Лес от диких воплей замер,
Мир не видел свирепей палачей.
И не было страшней на свете камер,
И не было прожорливей печей.*

*Такое горе не уложишь в строки,
Ни мер таких не сыщешь, ни весов...
Мы с каждым боем сокращаем сроки
Существования гитлеровских псов.
Мы не забудем ни одной слезинки.
Нас не удержишь.
Мы идем туда.
Мы вспомним всех замученных
В Трешлинке
В суровый день
Великого суда!*

...Пасля дэмабілізацыі Самуіл Эйдлін жыў і працаваў у Куйбышаве — Самары. Пісаў вершы і прозу для дзяцей. Друкаваўся ў часопісах «Крокодил», «Мурзилка», іншых усесаюзных перыядычных выданнях. Першая кніга Самуіла Мацвеевіча ў Куйбышаве так і называлася — «У нас у Куйбышаве». Вершы, адрасаваныя дзецям малодшага школьнага ўзросту, прыйшліся даспадобы таксама і бацькам, і настаўнікам. Паколькі даваенныя дакументы аб прыёме ў ССП СССР былі згублены, то наноў ураджэнец Дубровеншчыны прынялі ў Саюз пісьменнікаў толькі ў 1966 годзе. І гэта — пасля таго, як з'явіліся станючыя водгукі на яго дзіцячыя творы ад карыфеяў савецкай дзіцячай літаратуры Самуіла Маршакі і Сяргея Міхалкова. Адна за другой пабачылі свет кнігі С. Эйдліна, выдадзеныя ў Куйбышаве і Маскве, — «Скарб», «Ты мяне не бойся, леў», «Вясёлыя вершы», «Гэта зроблена ў нас»...

Пайшоў Самуіл Эйдлін з жыцця 31 сакавіка 1989 года. Пахаваны ў Куйбышаве — Самары (у 1991 годзе гораду вернута яго ранейшая назва).

Кастусь ХАДЫКА

Танцавальныя рытмы

Міжнародная творчая стажыроўка прайшла ў Мінску і рэгіёнах краіны. З асаблівасцямі беларускага харэаграфічнага мастацтва знаёмліся 30 кіраўнікоў, балетмайстраў і ўдзельнікаў харэаграфічных і вакальна-харэаграфічных калектываў беларусаў з Расійскай Федэрацыі, Італіі, Казахстана, Латвіі, Літвы і Эстоніі.

Самарскую абласную грамадскую арганізацыю беларусаў і выхадцаў з Беларусі «Руска-беларускае братэрства 2000» на свяце харэаграфіі прадстаўлялі два прафесійныя педагогі па класе харэаграфіі — Алеся Рыбакова (муніцыпальная бюджэтная ўстанова дадатковай адукацыі «Цэнтр пазашкольнай работы «Парус»» гарадской акругі Самара) і Надзея Максімава (муніцыпальная бюджэтная ўстанова дадатковай адукацыі «Цэнтр пазашкольнай адукацыі “Творчество”» гарадской акругі Самара).

Традыцыйна першы дзень стажыроўкі пачаўся з урачыстага адкрыцця і знаёмства ўдзельнікаў. Была арганізавана творчая сустрэча з калектывам Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. І. Цітовіча. З народнымі танцавальнымі рытмамі знаёмліліся і на майстар-класах па беларускіх народных танцах, якія праходзілі на базе Спартыўна-культурнага цэнтра Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Знаёмству з харэаграфічнымі традыцыямі Гродзеншчыны, Лідскага раёна быў прысвечаны другі дзень

стажыроўкі. Яе ўдзельнікі завіталі ў раённы цэнтр культуры і народнай творчасці, дзіцячую школу мастацтваў, Лідскі замак, народную студыю гісторыі і мастацтва Сярэднявечча і ранняга Рэнесансу «Дама Сэрца».

У трэці дзень беларусы замежжа сталі ўдзельнікамі прэс-канферэнцыі, якая праходзіла ў Нацыянальным прэс-цэнтры. Яны падзяліліся ўражаннямі аб Беларусі, расказалі пра сваю дзейнасць у краінах пражывання.

Асаблівае месца ў творчых стажыроўках, якія ўжо шмат гадоў арганізоўвае Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, займае знаёмства з вядучымі беларускімі прамысловымі прадпрыемствамі. Удзельнікі сёлетніх курсаў павышэння харэаграфічнага майстэрства шмат даведаліся пра работу Мінскага трактарнага завода, які па выніках 2024 года стаў пераможцам конкурсу «Найлепшыя тавары Рэспублікі Беларусь на рынку Расійскай Федэрацыі».

Дыялогавае пляцоўка была арганізавана ў чацвёрты дзень творчай стажыроўкі. Мерапрыемства, у якім прынялі ўдзел міністр культуры Беларусі Анатоль Маркевіч і Упаўнаважаны па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Аляксандр Румак, прайшло ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Падзеяй стала сустрэча з узорным ансамблем танца «Вяселушка» (Дзіцячая харэаграфічная школа мастацтваў № 1 г. Мінска). Дарэчы, творчыя калектывы Самарскай абласной грамадскай арганізацыі беларусаў і выхадцаў з Беларусі «Руска-беларускае братэрства 2000» і яе партнёры вельмі шчыльна ўзаемадзейнічаюць з гэтай школай мастацтваў.

Фота БелТА.

Падчас творчай стажыроўкі.

Знаёмству з разнастайнымі відамі народнай творчасці, традыцыйнымі абрадамі, нацыянальнай кухняй, гісторыяй, унікальнымі мясцінамі Салігорскага і Любанскага раёнаў Мінскай вобласці быў прысвечаны пяты дзень творчай стажыроўкі. Даведаліся пра дзейнасць Палаца культуры Салігорска.

Праграма стажыроўкі ў Любанскім раёне ўключала наведванне аграгарадка Сарачы, дзе ў сельскім Доме культуры для беларусаў замежжа былі зладжаны майстар-класы па традыцыйных бытавых беларускіх танцах.

Чарговая творчая стажыроўка завяршылася 16 лістапада.

Мікалай БОЙКА

Скрыжаванні Міхася Карпечанкі

У Брылёўскай сельскай бібліятэцы-клубе Магілёўскага раёна адбылася імпрэза «На скрыжаванні болю і надзеі», прысвечаная 65-годдзю з дня нараджэння пісьменніка Міхася Карпечанкі.

Юлія ЯЦКОВА
Фота даслана аўтарам

Жыццёвы шлях юбіляра пачаўся 14 лістапада 1959 года ў вёсцы Болін, што на Краснапольшчыне. Творы Міхася Карпечанкі вызначаюцца глыбокім асэнсаваннем рэчаіснасці і вялікай праўдзівасцю. Значны ўнёсак зроблены ім і ў вывучэнне мінуўшчыны роднага краю, адкрыццё невядомых старонак айчыннай гісторыі. На жаль, пісьменнік заўчасна пайшоў з жыцця 12 красавіка 2021 года, але памяць пра яго будзе жыць у сэрцах удзячных чытачоў.

Падчас імпрэзы прагучалі ўрыўкі з твораў, а кніжная выстава шырока прадставіла сусвет Міхася Карпечанкі. Увагу прысутных прыцягнулі кнігі з дароўнымі надпісамі пісьменніка, а таксама яго пішучая машынка.

Чытач бібліятэкі пісьменнік Мікалай Яцкоў расказаў пра сяброўскія сустрэчы з Міхасём Аляксеевічам, пра яго адносіны да жыцця і вялікую любоў да роднай Магілёўшчыны.

Павольнае чытанне ў імклівы час

Сучасную метадыку групавых «павольных чытанняў» распрацаваў кіраўнік Цэнтра па вывучэнні праблем інфарматыкі Расійскай акадэміі навук Юрый Чорны. Задача павольнага групавога чытання — наўмысна знізіць тэмп чытання для больш глыбокага ўспрымання тэксту.

Два гады ў Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. С. Пушкіна збіраюцца ахвотнікі пачытаць услых. Сустрэчы праводзяцца для ўдзельнікаў краязнаўчага аматарскага аб'яднання «Берасцейцы», якое больш за пяць гадоў існуе пры бібліятэцы.

У кастрычніку гэтага года чыталі паэму Піліпа Пестрака «Слова пра Мінск». Твор беларускага класіка выбраны невыпадкова. Піліп Сямёнавіч — ураджэнец Івацэвіцкага раёна, дзе сёлета адбыўся Дзень беларускага пісьменства. Мадэратарам «павольных чытанняў» выступіла старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дзямідовіч. У мерапрыемстве прынялі ўдзел пісьменнікі Анатоль Брытун, Зінаіда Дудзюк, Ірына Морых і аўтар гэтых радкоў.

Паэт Васіль Барысюк прааналізаваў падзеі з мінулага Брэста і вобласці, пазнаёміў

слухачоў з біяграфіяй Піліпа Пестрака, прывеў малавядомыя факты з жыцця пісьменніка і яго сям'і. Прысутныя па чарзе прачыталі паэму ўслых, правялі параўнанне Мінска сучаснага і Мінска, апісанага ў творы, выказалі свае меркаванні наконт літаратурных асаблівасцей тэксту, падзяліліся думкамі і ўспамінамі са свайго жыцця і з жыцця родных.

У лістападзе «Берасцейцы» чыталі ўрывак з рамана Уладзіміра Гніламедава «Вяртанне». Уладзімір Васільевіч — ураджэнец Камянецкага раёна, выпускнік Брэсцкага педагагічнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна.

З біяграфіяй пісьменніка-прафесара прысутных пазнаёміў кандыдат філалагічных навук, дацэнт Брэсцкага абласнога інстытута развіцця адукацыі Уладзімір Сенькавец. Уладзімір Адамавіч доўгі час быў выкладчыкам і дэканам філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна. Два Уладзіміры, Гніламедаў і Сенькавец, сябравалі і цесна супрацоўнічалі. Уладзімір Сенькавец успомніў цікавыя факты з творчага лёсу акадэміка Гніламедава, паказаў відэафільм з фотаздымкамі з асабістага архіва.

Ірына ФАМІНА

з пошты «ЛіМа»

Хлеб яднання

80 гадоў мінула з таго самага часу ліхалецця, гора, слёз, страчаных жыццяў, разбураных гарадоў, спаленых вёсак, няспраўджаных надзей, адзіноты і непрыняцця... Непрыняцця таго, што мы называем вайной. Заўсёды цяжка і балюча згадваць пра гэта. Аднак гаварыць трэба! Каб ніколі не перайсці мяжу, каб сцвярджаць неабходнасць міру і дабрыні ў гэтым свеце.

Цяжка асэнсоўваць, але мы зноў стаім на мяжы... Тонкай і вострай, чырвонай і небяспечнай, поўнай трагедыі і слёз. Ідуць хвіліны, гадзіны, суткі, месяцы, гады. Мы вымушаны зноў абараняцца. Варожая наваля беспрыныццёвая. Зямля стогне, людзі гінуць, сонца

страціла цяпло і святло. І зноў спіна да спіны сталі нашы браты на абарону роднай зямлі. З хваляваннем мы пражываем з ім дзень і ноч, зноў дзень і ноч... Той моцны мост сяброўства і братэрства нашых краін непарушна зацэментаваны. А хлеб яднання самы смачны і дарагі.

Матуля пераехала ва Украіну яшчэ ў 2010 годзе, калі памёр мой бацька. Выйшла замуж і пасялілася ў горадзе Генічэску Херсонскай вобласці. Шчодрая зямля, добрая глеба, якая радзіла хлеб. Шчасце простых працавітых людзей. А пасля... Пасля зямля пачала гарэць. Выбухі, стрэлы, страх і слёзы. Ніхто не разбіраў і не выбіраў: стары ці малады, хворы ці здаровы. Сястра Украіна, што сталася з табой? Куды бягуць

твае жыхары? Чаму плача твая зямля?

...Як цяпер памятаю той год. Сувязь з мамай знікла. Гэтае маўчанне было самым цяжкім у маім жыцці. Родны чалавек, што з ім? Думкі не давалі спакою. Кожны дзень глядзела навіны, слухала радыё. Падзеі разгортваліся імкліва. Пспехі нашых братоў-салдат у ваеннай аперацыі давалі надзею на лепшае. Сяло за сялом, паселішча за паселішчам вызваліліся ад ворагаў рускім салдатам! Стойка і мужна ён выконваў свой абавязак. Ратаваў і дапамагаў кожнаму. Невялікі Генічэск стаў цэнтрам размяшчэння часовай улады Запарожскай і Херсонскай абласцей. Строгі рэжым кантролю быў усталяваны на тэрыторыі, сувязь ваенных з насельніцтвам, антытэрары-

стычныя аперацыі, дапамога пажылым і хворым у першую чаргу. Калі з'явілася сувязь, гэта быў шчаслівы дзень. Я пачула голас мамы!

— Дачушка, мая родная! Мы жывыя! Каб ты толькі бачыла, колькі салдацікаў у нас у горадзе, колькі клопату за нас, простых людзей, абараняюць нас! І лекі, і адзенне, і ежу далі. Цяжка адразу было ад разгубленасці. Але ўсе разумелі ступень складанасці сітуацыі і падтрымлівалі адзін аднаго. Але найбольш хацелася падзякаваць салдацікам. Хлеб да машні ў цане быў. Душу грэў па-мацярынску. Я, дачушка, стала выпякаць хлеб і насіць у цэнтр горада, дзе стаялі баявыя машыны. Каб байцоў падсілкаваць. Яны з удзячнасцю бралі і дзякавалі, прасілі яшчэ

смачнага хлеба. І я хаджу і нашу, дачушка... Аднойчы адзін са старэйшых, такога ўзросту, як я, запытаў, адкуль я. Кажу, з Беларусі, з Мінска. Ён узяў хлеб, абняў мяне, і мы заплакалі, так моцна заплакалі. Гэта быў хлеб яднання. Дачушка, гэтая зямля стала і маёй зямлёй. Мая праца спатрэбілася тут, мой хлеб карміў абаронцаў...

Пасля складаных аперацый на сэрцы, цяжкіх хвароб мая матуля не страціла веры ў перамогу, сабрала ўсю моц і волю разам. Разуменне адзінства кіравала і кіруе ёй. Разуменне цаны перамогі і незалежнасці вымушае быць у адным страі. Хлеб яднання быў і застаецца сімвалам нашай братэрскай любові, нашага непарушнага моста сяброўства.

Наталля ЛОЙКА

Адданыя сваёй справе

Да 8 снежня ў выставачным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея працуе выстаўка «Андрэй Заспіцкі. У сэрцы — Беларусь». Выстаўка створана сумесна з Беларускай дзяржаўнай архівай кінафотафонадакументаў — з гэтай установай Мастацкі падпісаў дагавор аб супрацоўніцтве менавіта падчас урачыстага адкрыцця экспазіцыі, прысвечанай творчасці знакамітага скульптара. Сёлета адзначалася стагоддзе з дня яго нараджэння.

Андрэй Заспіцкі пражыў доўгае жыццё, багатае і на радасныя, і на трагічныя падзеі. Сярод апошніх — удзел у Вялікай Айчыннай вайне: у 1942 годзе, калі яму споўнілася 18, быў прызваны ў армію. Ваяваў у артылерыйскіх войсках, а ў вызваленай Беларусі дапамагаў контрразведвальнай арганізацыі Савецкага Саюза «СМЕРШ» знішчаць нямецкія банды, якія засталіся ў лясках і мястэчках.

Фрагмент экспазіцыі.

Між тым пра жаданне стаць скульптарам заявіў значна раней. Яго бацькі — а гэта былі мастак-літограф і настаўніца музыкі — рана заўважылі творчыя здольнасці сына і аддалі яго на курсы лепкі і малявання ў Варшаве (там сям'я жыла да пераезду ў Мінск). У беларускай сталіцы Андрэй Заспіцкі хадзіў на заняткі ў Дом народнай творчасці, а пасля, ужо ў Ленінградзе, вучыўся ў мастацкай школе пры Інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Рэпіна. Ужо ў 1940-м яго работы былі прадстаўлены на выстаўцы першай дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. За партрэт Ф. Дзяржынскага, які таксама паказалі ў экспазіцыі «Абарона СССР», маляды аўтар атрымаў Грамату Вярхоўнага Савета БССР.

А пазней за сваю працу Андрэй Заспіцкі быў удастоены звання заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, стаў лаўрэатам Дзяржаўных прэмій БССР і СССР, узнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны... Але ўсяму гэтаму папярэднічалі вучоба ў Мінску і стажыроўка ў майстэрні Аляксея Глебава. Скульптар актыўна ўдзельнічаў у рэспубліканскіх і саюзных выстаўках, стаў членам Беларускага саюза мастакоў.

Скульптар шмат зрабіў і ў станковай, і ў манументальнай пластыцы. У яго творчай скарбонцы — помнікі, бюсты, барэльефы... Тэмы, якія былі асабліва блізкія мастаку, — Вялікая Айчынная вайна і мірнае жыццё савецкага чалавека. Ён усхваляў сапраўдных працаўнікоў, людзей, адданных сваёй справе. Як адзначае куратар выстаўкі «Андрэй Заспіцкі. У сэрцы — Беларусь», старшы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва ХХ—ХХІ стст., захавальнік калекцыі «Беларуская скульптура» Анастасія Карнейка, творчасць мастака развівалася ў агульным рэчышчы савецкага мастацтва і беларускай мастацкай школы. Так, многія яго манументальныя і станковыя творы напоўнены героіка-грамадзянскім зместам. Што да канкрэтных характарыстык, то гэта арыгінальнасць мастацкіх рашэнняў, выразнасць пластычных форм, рамантычная ўсхваляванасць, узнёсласць вобразаў...

Творчую спадчыну Андрэя Заспіцкага складае апроч іншага сапраўдная галерэя партрэтаў мастакоў і пісьменнікаў. Многім прыгаджаюцца найперш помнікі Янкі Купалы ў мінскім парку яго імя (скульптура створана сумесна з Анатолам Анікейчыкам і Львом Гумілеўскім), Максіма Горкага (твор у Горкаўскім парку ў Мінску стваралі яшчэ і скульптары Мікалай Рыжанкоў, Іван Міско, архітэктар Алег Трафімчук), Цёткі (знаходзіцца ў г. п. Астрына Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці)... Яго аўтарству належаць надмагільныя помнікі Янку Купалу (створаны сумесна з Анатолам Анікейчыкам),

«Мае сучаснікі», адліў 1977 г.

Еўдакіі Лось, а таксама Міхаілу Савіцкаму. Што да станковай скульптуры, то варта згадаць твор «Мае сучаснікі»: у ім скульптар выявіў таленавітых і знакамітых калег — Андрэя Бембеля, Аляксея Глебава і Заіра Азгура.

На новай выстаўцы Андрэя Заспіцкага дэманструюцца работы, створаныя з 1950-х да 2000-х гадоў. Каб паказаць галоўныя дасягненні майстра, адлюстраваць асноўныя перыяды яго творчага шляху, арганізатары ўключылі ў экспазіцыю творы не толькі са збору Нацыянальнага мастацкага музея, але і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь, фондаў Беларускага саюза мастакоў. Гледачу прапануюцца работы і з калекцыі сям'і скульптара.

Між тым экспазіцыя цікавая яшчэ і своеасаблівай дакументальнай часткай. Побач з фатаграфіямі з архіва Мастацкага, фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў і Беларускага тэлеграфнага агенцтва — дакументы і здымкі з сямейнага архіва, у прыватнасці дачкі мастака Наталлі. Поруч з пісьмовым сталом і рамкамі з ляпнінай са збору Музея гісторыі горада Мінска — трансляцыя відэазамалявак і радыёперадачы пра скульптара з яго пасярэднім удзелам з фондаў БДАКФД і Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Захапленне прыгажосцю

На мінулым тыдні ў галерэі «Панарама» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшло ўрачыстае адкрыццё выстаўкі пад назвай «Міленіум». Аўтар праекта — Ксенія Місан-Быстрова, выпускніца Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (скончыла факультэт дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва). У свой час працавала мастаком-мультыплікатарам на кінастудыі «Беларусьфільм», выкладала дэкаратыўнае мастацтва ў Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Першамайскага раёна сталіцы. Пры яе ўдзеле быў выдадзены шэраг хрэстаматый і вучэбных дапаможнікаў для малодшых школьнікаў.

Выстаўка «Міленіум» знаёміць з напрацаўкамі Ксеніі Місан-Быстрой апошніх гадоў. У экспазіцыі — больш чым 30 жывапісных і графічных работ, у якія мастачка імкнулася ўкласці мноства сімвалаў і метафар — гаворка з гледачом пра пазачасовае, закранаюцца тэмы вечнасці і сэнсу чалавечага жыцця. Хоць, дарэчы, аўтар іншы раз вяртаецца да рэчаіснасці і ў яе работах паўстаюць сюжэты, акалічнасці, дэталі, блізкія і зразумелыя непадрыхтаванаму да сур'ёзнай размовы сучасніку.

На вернісажы прысутнічалі прадстаўнікі секцыі «Традыцыя» Беларускага саюза мастакоў, сябрам якой нядаўна стала Ксенія Місан-Быстрова. Загадчык секцыі, жывапісец Уладзімір Уродніч

Фрагмент экспазіцыі.

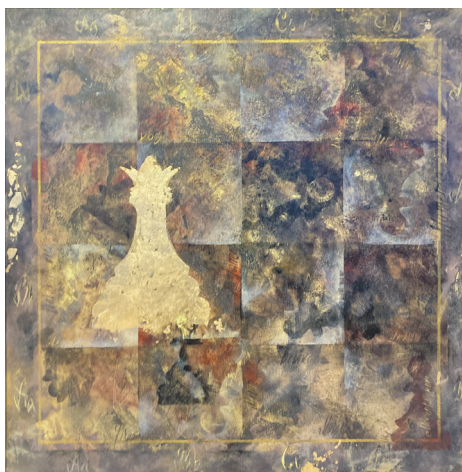
у прывітальным слове падзяліўся думкай пра яднальную сілу мастацтва:

— Кожны чалавек, незалежна ад ступені прыналежнасці да мастацтва, шукае свой шлях да прыгожага, якое здольна аб'ядноўваць людзей у агульным імкненні. Чалавечую душу вельмі складана задаволіць, і яна патрабуе розных падыходаў. Я віншую гаспадыню вернісажа са смеласцю, з выходам на шырокую аўдыторыю. Мы, людзі творчыя, спяваем песню пра Радзіму, і ў ёй гучаць розныя галасы. І, здаецца, інтанацыя Ксеніі Місан-Быстравой у ёй — вельмі дарэчы. Гэта права мастака — фарміраваць сябе і свой стыль, знаходзячы водгук у сэрцах людзей.

На выстаўцы прадстаўлены партрэты, нацюрморты, абстрактныя карціны, якія вызначаюцца дэкаратыўнасцю, сведчаць аб схільнасці аўтара сумяшчаць у адным творы розныя тэхнікі (а мастачка неаднойчы спрабавала свае сілы ў тым ліку ў кераміцы, дэкупажы, роспісе). Між тым «Міленіум» утрымлівае ў сабе зварот да беларускага мінулага, спробы пераасэнсавання старажытных міфаў, перагортванне старонак гісторыі сусветнай культуры. Прытым творы не перанасычаны вобразамі і сімваламі, ім не ўласціва грувасткасць, яны пазбаўлены маралізатарства і сцвярджэння іспіны — тут адданасць аўтара прынцыпам дэкаратыўнага мастацтва, а яшчэ — бачанне прыгажосці свету агульнага і ўнутранага, свайго.

Ксенія Місан-Быстрова выказала спадзяванне, што яе работы будуць

станоўча ўплываць на настрой наведвальнікаў Нацыянальнай бібліятэкі напярэдадні Новага года і зімовых свят (наведаць экспазіцыю ў галерэі «Панарама» можна да 31 студзеня).

«Каралеўскае жыццё», 2021 г.

— Тут прадстаўлены работы розных гадоў, але яны ўдала аб'ядналіся ў адно цэлае. Назва, лічу, сімвалічная, і яна звязана з многімі падзеямі ў маім жыцці, якое і натхняе на творчасць, прыносіць ідэі. Здаецца, у іх я нават знаходжу адказы на пытанні, якія сама сабе задаю. Была б рада, калі б людзі знайшлі ў іх свае адказы, адшукалі новыя сэнсы, — адзначыла мастачка.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

За межамі рэальнасці

Персанальная выстаўка акварэлі і жывапісу Наталлі Шапавалавай «Тонкі свет» працуе ў Арт-гасцёўні «Высокае м’ёста». У сваіх творах мастачка імкнецца з уласцівай ёй далікатнасцю і глыбінёй паказаць, якія дзіўныя сусветы існуюць па-за межамі нашага ўспрымання, дае магчымасць убачыць і адчуць схаваныя вымярэнні рэальнасці.

Тонкі свет — адзін з аспектаў жыцця, які існуе па-за межамі таго, што чалавек можа бачыць, чуць і адчуваць. Гэта царства энергій, якія прысутнічаюць паўсюль і ўплываюць на наш вопыт і ўспрыманне жыцця. Энергіі ўключаюць эмоцыі, думкі, ідэі і іншыя нефізичныя з’явы. Наталля Шапавалава працуе ва ўсіх жанрах станковага жывапісу, у мастацкім тэкстылі (габелен), манументальна-дэкаратыўным жывапісе. На выстаўцы «Тонкі свет» шырока прадстаўлены акварэльныя работы мастачкі, напоўненыя чараўніцтвам, мяккай энергіяй і патаемнымі сэнсамі. Асаблівасцю твораў Наталлі Шапавалавай з’яўляюцца фантастычныя спалучэнні вобразаў, якія адначасова выклікаюць і захапленне, і здзіўленне. Нябачаныя рыбы, птушкі, хамелеоны цесна пераплецены з прыроднымі ландшафтамі, раслінамі і нават людзьмі. Неверагодным чынам адно зліваецца з іншым, утвараючы новую форму і нечаканы сэнс, межы сну і явы знікаюць, а розум становіцца кампан’ёнам у падарожжы па таямнічых гульнях падсвядомасці. Мастачка стварае ўласную сімволіку, якую нельга разгадаць з дапамогай прафесійнай літаратуры ці энцыклапедыі, у пошуку праўды спатрэбіцца толькі чыстае сэрца і душа, адкрытая да новых ведаў і новых пачуццяў.

«Дыпламатыя», 2022 г.

Незвычайнае, не існуючае ў рэчаіснасці, штосьці па-за межамі чалавечай фантазіі і магчымасцей — усё тое, што не мае формы ў сапраўдным свеце, мастачка змагла перанесці на палатно і паказаць неверагоднае праз канкрэтныя візуальныя вобразы.

Сапраўднае мастацтва — гэта акно ў свет, які не падуладны законам фізікі і логікі. Гэты свет хаваецца ў тумане ўяўлення і фантазіі, знаходзячы формы і адценні, якія толькі вызначаюць контуры чалавечых перажыванняў.

«Туманныя лотасы», 2023 г.

На выстаўцы прадстаўлена каля 60 твораў Наталлі Шапавалавай, дзе сутыкаюцца фантазійныя вобразы і істоты. Яны ствараюць унікальныя прасторы і адкрываюць альтэрнатыўныя рэальнасці, якія даюць магчымасць даследаваць і глыбока асэнсоўваць уласныя пачуцці і ўражанні.

Творчасць мастачкі пераносіць гледача ў чароўны лес, дзе тонкія лініі дрэў пераплятаюцца ў фантастычныя вобразы, а мяккае святло месяца стварае загадкавыя цені. Разам з творцай падмаеся да самых нябёсаў і спускаешся на неверагодныя глыбіні. Нельга пазбегнуць і сустрэчы з казачнымі істотамі, якія жывуць у гэтым свеце, далёка за межамі нашай рэчаіснасці.

У сваіх творах Наталля Шапавалава аналізуе розныя з’явы, паказвае незвычайнае ў звычайным і заклікае да знаёмства з уласнымі пачуццямі і фантазіяй. Уласцівае і колеравая палітра акварэлі найбольш падыходзяць для адлюстравання ўсяго чароўнага і незямнога. Размытыя контуры і невыразныя лініі даюць таямнічасці ў мяккія работы мастачкі. Уражае і багацце сюжэтаў: тут і зімні лес пад пухкай снежнай коўдрай, і яркія велічныя планеты ў бязмежнай касмічнай прасторы, і знаёмыя славуці мясціны Беларусі і ўсяго свету, і фантастычныя матывы з розных літаратурных твораў, і гатычныя вобразы ў паўсудзёнасці.

«Цені пясчаных прастораў», 2022 г.

Калі прыродныя ландшафты мастачкі транспіруюць спакой і гармонію, цішыню і ціхамірнасць, то дзіўныя вобразы абуджаюць фантазію і пераносяць у чужыны свет са сваімі законамі і правіламі. Работы «Лятучыя вежы» (2019), «Пазаземная вежа» (2019), «Рэальнасць, якой не існуе» (2015), «Жыццё іншых» (2020), «Знакі мінулага» (2022), «Цені пясчаных прастораў» (2022), «Партал» (2020), «Планета» (2022) маглі б стаць неад’емнай часткай твораў знакамітых пісьменнікаў-фантастаў Льюіса Кэрала, Джона Р. Р. Толкіна, Кіра Бульчова, Стывена Кінга і інш.

«Белы лес», 2019 г.

Багацце адценняў стварае чароўную атмасферу, на фоне якой адбываюцца такія ж фантастычныя падзеі. Акварэль у руках творцы набывае цікавыя формы, у якія можна ўглядацца бясконца. Мастачка спалучае кантрасныя адценні і вобразы, ствараючы ўласную сімволіку. Выстаўка «Тонкі свет» дазваляе адчуць межы фантазіі, паразважаць пра экзистэнцыяльныя праблемы і апынуцца ў казцы.

Фантастычны праект Наталлі Шапавалавай можна паглядзець да 8 снежня.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА, фота аўтара

На тэрыторыі колеру

«Метамарфозы колеру і вобразаў» — так называецца выстаўка Леаніда Мядзведскага, што адкрылася нядаўна ў Мінску (Нацыянальны мастацкі музей, галоўны корпус). Экспазіцыя члена Віцебскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў знаёміць з работамі з калекцыі аўтара, створанымі ў 2000-я гады. Усяго — больш за 40 гуашавых партрэтаў, пейзажаў і нацюрмортаў.

Леанід Мядзведскі нарадзіўся 27 кастрычніка 1956 года ў Віцебску. Скончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя С. М. Кірава (1983). З 1983-га да 2017-га — выкладчык дзіцячай мастацкай школы № 1 Віцебска. Удзельнік мастацкіх выставак з 1982 года. У Беларускі саюз мастакоў уступіў у 1997-м.

Мастак актыўна ўдзельнічаў у пленэрах і творчых сімпозіумах у Беларусі, Германіі, Ізраілі, Латвіі, Літве, Польшчы, Фінляндыі. Леанід Мядзведскі — уладальнік дыплама I ступені IV Біенале графічнага мастацтва ў Санкт-Пецярбургу (Расія, 2008 год), дыплама Міжнароднай біенале акварэлі (Шэньчжэнь, Кітай, 2015 год). Творы аўтара знаходзяцца ў зборах Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, Музея Марка Шагала ў Віцебску, Мастацкай галерэі (г. Полацк), Музея г. Нінбурга (Германія),

Фрагмент экспазіцыі.

Музея «Даўгаўпілскі арт-цэнтр імя Марка Ротка» (Латвія), Цэнтра сучаснага мастацтва «Марс» (Масква, Расія) і іншых. У прыватных калекцыях Беларусі, Латвіі, Літвы, Расіі, Францыі, Германіі, Фінляндыі, Ізраіля таксама можна знайсці работы сучаснага віцебскага мастака.

З якім бы з выбраных жанраў Леанід Мядзведскі ні працаваў, у выніку аргані-

зоўваецца непаўторная прастора, дзе звыклыя форма і змест губляюць свае вызначальныя пазіцыі. Мастак імкнецца адысці ад дакладнасці рэчаіснасці, ад выразнасці розных з’яў і падзей, абстрагуецца ад пазнавальнасці прадметнага свету, прапаноўваючы гледачу ўласнае бачанне натуры. Прытым натуры ў розных паняццях: і як самой прыроды, і як характару чалавека. Ключавую ролю

ў творах аўтара іграе колер: менавіта з яго дапамогай утвараюцца нетыповыя кампазіцыі, якая ён дазваляе мастаку па-свойму інтэрпрэтаваць убачанае ўвачавідкі, ды ён дыктуе сваю волю. Месцамі гэты колер уплывае на творцу такім чынам, што той ледзь не набліжае сваю работу да абстракцыі. А можа, гэта толькі здаецца, і такія гульні гледачу прапаноўвае ўласная фантазія, яго ўменне абстрагавацца... Ці, магчыма, справа менавіта ў тых метамарфозах, што адбыліся з прадметамі ці людзьмі, якія апынуліся ў цэнтры ўвагі Леаніда Мядзведскага...

Цікава тое, на што абаліраецца аўтар пры стварэнні сваіх кампазіцый, у якіх адчуваецца свабода выяўлення мастаком эмоцый і пачуццяў, стаўленне яго да адлюстраванага. У творах, здаецца, не знайсці пэўных ідэй, не счытаць адпаведнага зместу, здольнага зацікавіць ці забавіць, — Леанід Мядзведскі не прапаноўвае тэм, вартых доўгіх ці не вельмі роздумаў, не запрашае публіку паглыбіцца ў свае думкі. Убачыць нешта нанова, ацаніць магчымыя відазмяненні ды прыслухацца да сваіх пачуццяў — вось што значыць ступіць на тэрыторыю творчасці Леаніда Мядзведскага.

Выстаўка «Метамарфозы колеру і вобразаў» працягнецца да 14 снежня.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

У чаканні жыцця

Галоўны прыз «Лістапада» ў нацыянальным конкурсе атрымаў фільм, прысвечаны беларускім урачам. Адпаведныя падзякі ёсць напрыканцы стужкі ў цітрах, і на яе прэзентацыі ў межах Мінскага міжнароднага кінафестывалю ўдзельнікі здымачнай групы асобна выказалі ўдзячнасць Міністэрству аховы здароўя і медыкам, якія дазволілі здымаць у бальніцах, — каб усё, што паказана ў стужцы, выглядала не проста набліжана да рэчаіснасці, але было яе ўвасабленнем: з абсталяваннем палат, аперацыйных, ардынатарскіх. Такая ў Беларусі медыцына: усё з клопатам пра чалавека, прадумана і зручна, тэхналагічна і прафесійна. І чаго яшчэ можна жадаць маладому ўрачу? Толькі працуй, удасканальвайся ў прафесіі, ратуй людзей! Усе ўмовы, чаго лепшага шукаць? Але ж чалавек — істота, у якой бываюць спакусы, не ўсе могуць ім супрацьстаяць. І даводзіцца рабіць выбар. А часам ад гэтага выбару залежыць жыццё нейкага (можа, нават і не аднаго) чалавека...

Што ні кажыце, а рэжысёр Аляксандр Яфрэмаў ведае рэцэпт стварэння меладрамы: што ў ёй павінна быць, каб зацапіць і прымусіць надта чулівага глядача аблівацца слязямі — і ў зале такія былі, сталыя жанчыны з веданнем жыцця вельмі актыўна адгукнуліся на працу здымачнай групы, не шкадавалі добрых слоў. Таму што ў фільме «Ліст чакання» («Беларусьфільм», 2023 год), рэжысёр перасягнуў усе магчымыя спадзяванні: гэта меладрама ў пяцікратным памнажэнні. Тут нават не адна сюжэтная лінія, па ходзе фільма іх разгортваецца фактычна пяць, і кожная магла б стаць тэмай для здымак асобнай карціны (з выбудаванай драматычнай гісторыі, прадуманымі глыбокімі характарамі). Мяркуйце самі. Па-першае, тут ёсць маладзенькая мама немаўляці, якой тэрмінова патрэбна аперацыя па трансплантацыі сэрца і лёгкіх, яе імя ўносяць у «ліст чакання» донарскіх органаў, таму што калі нешта здарыцца, то дзіця застаецца сірачой (а тата з украінскім прозвішчам з'ехаў, ім цікавяцца адпаведныя органы, а старая бабуля не справіцца). Па-другое, ёсць таленавіты хірург Алег Корзун, жонка якога настойвае на пераездзе за мяжу, і ён-такі паддаецца (хоць і перажывае за лёс сваёй пацыенткі).

Па-трэцяе, калегі-медыкі Корзуна, сярод якіх ёсць тая, якая закахана ў яго і заўсёды гатова падтрымаць (разумеючы, што ў таго непаразумеўні з жонкай, якая належыць да іншай сферы — мастацкай і не гатовая ахвяраваць сваімі жаданнямі дзеля мужа). Па-чацвёртае, ёсць сярод калег інтрыган Ігар Крыловіч, які толькі і чакае, каб даверылі менавіта яму, тым больш што ён былы зяць прафесара Яўгена Ракецкага (стаіць на чале групы хірургаў, якія рыхтуюцца да адказнай аперацыі). І пятае: дачка прафесара, якая ўладкоўвае сваё жыццё з замежнікам і прыязджае, каб атрымаць ад «былога» дазвол на вываз за мяжу дзяцей, якіх гадавалі яе бацькі, таму што ў свеце стала надта неспакойна (пра што нагадваюць кадры СВА з арт-абстрэламі па тэлебачанні і на камп'ютары герояў)... Але канцэнтрацыя эмацыянальнага напружання ў фільме надта моцная, таму што ўсё гэта адбываецца адначасова, крыху менш чым за дзве гадзіны, якія доўжыцца фільм, глядачу трэба толькі паспяваць сачыць за вельмі імклівым разгортваннем дзеяння, і ў яго проста не застаецца шансаў застацца раўнадушным. Праўда, нераўнадушна можа быць розным, нават з рознай ступенню ўдзячнасці. Напрыклад, гэты фільм ужо

быў адзначаны прызам сімпатый глядачоў на конкурсе «ТВ-шок» фестывалю «Кіношок» у Расіі. «Лістапад» — іншая гісторыя і, адпаведна, узровень удзячнасці народнаму артысту Беларусі Аляксандру Яфрэмаву, які зняў зладабдзённае кіно, дзе абвострана ўсё, што цяпер надзвычай актуальна для дзяржавы. Галоўны прыз у нацыянальным конкурсе найбольш яскрава павінен сведчыць пра

Гэта першы эпізод фільма, калі адзначаюць дзень медыка на беразе вадасховішча. Людзі прыехалі святкаваць — павінна быць сакавітае мяса, памідоры... Я пра гэта сказаў. Аляксандр Васільевіч адразу спытаў: «А чаму ты адсутнічаў на здымачнай пляцоўцы?» А пасля даведваюся, што праз дзень будучы пераздымаць. Гэта не было звязана толькі з шашлыком — і акцёры яшчэ не разагрэліся,

хоча здымаць фільм, і можа ўносіць карэкціроўкі. Ён мае свой погляд і на тое, каго і як трэба здымаць у беларускім кіно. Адна з актрыс, з якой ён вельмі любіць працаваць, Валерыя Арланава, распавяла:

— У карціне «Ліст чакання» я сыграла бабулю двух унукаў маму адной з гераінь (тут нават складана вызначыць, хто галоўны, а хто — не). Аляксандр Васільевіч стараўся зняць у гэтай карціне большасць беларускіх артыстаў. Адзінаццаць роляў выканалі артысты Тэатра-студый кінаакцёра. Лічу, што ўсе працуюць на годным узроўні. Гэта ў Аляксандра Васільевіча другая карціна пра ўрачоў. Першая была пра дзіцячую анкалогію, знятая паводле сцэнарыя Юліі Ляшко «Рыфмеецка з любоўю» з Ганнай Кавальчук і Аляксандрам Дзячэнкам у галоўных ролях, яе часта паказваюць па тэлебачанні. «Ліст чакання» — пра кардыёлагаў, трансплантолагаў. Але фільм не столькі пра ўрачоў, колькі пра ўсіх нас, пра жыццё, пра тое, што з намі адбываецца ў апошнія гады. Пра нашы думкі, адчуванні, страх за будучыню. Напэўна, глядачы больш чакаюць нейкіх казак, фільмаў з добрым фіналам. Але вы разумееце, што жыццё цяпер складанае. Кожны ранак прачынаецца і не ведаеш, што будзе заўтра і ці будзе яно. Таму гэтая карціна найперш пра людзей, пра ўсіх нас і пра тое, чаго мы хочам ад жыцця. А чаго мы хочам? Каб былі жывыя і здаровыя нашы блізкія, каб не было вайны, каб усе мы былі шчаслівыя і мелі надзею на нармальную будучыню.

Карацей, тым, хто глядзіць фільм, трэба быць гатовым халапацца за сэрца пры паваротах сюжэту. І ёсць вялікая колькасць глядачоў, якія аддаюць перавагу менавіта такім фільмам — іх яшчэ называюць «душэўнае кіно».

Ларыса ЦІМОШЫК

Падчас здымак фільма «Ліст чакання».

патэнцыял айчыннай кінагаліны. А патэнцыял, як нам паказваюць, — у самой рэчаіснасці, блізкасці да жыцця. І гэта ж насамрэч так, не запярэчыш. Ды абавязковы плюс (без якога складана ўявіць актуальнасць мастацтва ў Беларусі) — гэта патрыятычная афарбоўка, бо героі разважаюць пра тое, у якой краіне ім жыць і працаваць і дзеля чаго (у медыцыну, як звычайна ўяўляецца, ідуць не толькі па грошы). І сама медыцынская тэма — вельмі перспектыўная для кіно, таму што ў прынцыпе тычыцца кожнага.

— Першы здымачны дзень. Я не быў на пляцоўцы — не заўсёды там патрэбен аўтар. Але пасля здымак паглядзеў матэрыял. Усё нібыта нармальна, але шашлык на пікніку...

як належыць, не тая дынаміка... Але хачу падкрэсліць адносіны рэжысёра да справы. Мы перацягваем. І пасля я прысутнічаў ужо амаль на ўсіх здымках, — згадваў аўтар сцэнарыя фільма «Ліст чакання» Валянцін Залужны. — Гэта мая першая работа з Аляксандрам Васільевічам. Адметныя яго адносіны да літаратурнага матэрыялу, з якім ён пачынае працаваць. Ён адразу папярэдзіў: «Калі мне не спадабаецца, то фільма не будзе». Такая фраза вельмі стымулюе сцэнарыста. Гэта аказалася цікавая і карысная праца. Таму што за сваё працяглае жыццё ў кіно такое стаўленне я сустраў першы раз.

Сярод аўтараў сцэнарыя значыцца імя і Аляксандра Яфрэмава: рэжысёр ведае, пра што

За зоркай Пташука

Вечар памяці «Ясна свеціць зорка Пташука», які аб'яднаў Мінск, Ляхавічы, Баранавічы, Баранавіцкі і Ляхавіцкі раёны, стаў данінай памяці таленавітаму рэжысёру, акцёру і сцэнарысту Міхаілу Пташуку. Арганізавана імпрэза па ініцыятыве Раісы Раманчук, члена Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ, кіраўніка літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца», якая дзейнічае на базе Цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Яна Чачота г. Баранавічы. Менавіта намаганні і карпатлівая работа Раісы Міхайлаўны выліліся ў вялікае мерапрыемства, якое можна смела назваць «Падарожжам за зоркай Пташука». І, як у любой вандрожцы, тут меліся і свой маршрут, і свае прыпынкі.

Пташука. Тут усталявана памятная дошка, каля якой як сімвал народнай памяці — ваза з кветкамі. Прыпынак трэці — Ляхавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Янкі Купалы. У яе светлай зале і прайшоў вечар памяці, прысвечаны слаўнаму сыну беларускай зямлі — Міхаілу Пташуку. Тут сабраліся не толькі родныя рэжысёра, але і мясцовыя жыхары, неабыхавыя да жыцця і творчасці свайго знамяцітага земляка. Дарэчы, шмат цікавых фактаў і падзей было адлюстравана ў фільме «Ад краю да краю», які дэманстраваўся ў пачатку мерапрыемства. Гэтая дакументальная стужка — дыпломны праект Анастасіі Мароз, у аснову якога ляглі дзённікі кінарэжысёра, — знаёміць глядачоў з тымі думкамі, пачуццямі і марамі, што на працягу ўсяго жыцця нес у сваім сэрцы творца.

Падчас сустрэчы выступілі прадстаўнікі творчых суполак горада Баранавічы і Баранавіцкага раёна. Музычныя нумары, вершы і ўспаміны, прысвечаныя гэтай легендарнай асобе, гучалі ў выкананні ўдзельнікаў літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» і народнага вакальнага ансамбля «Prima Vera». Цікава было слухаць успаміны, якімі шчодро дзяліліся дачка і родныя Міхаіла Пташука. Дарэчы, плануючы гэтую сустрэчу, Раіса Раманчук знайшла і наладзіла кантакты з яго аднакласнікамі. Але, на жаль, па стане здароўя і іншых прычынах яны не змаглі прысутнічаць на мерапрыемстве.

Святлана КРОПАТАВА
Фота даслана аўтарам

«Па-за кадрам» свята

Беларускае кіно ў снежні адзначае сваё 100-годдзе. Да гэтай знамянальнай даты распрацаваны план святочных мерапрыемстваў.

Адно з іх — рэспубліканскі кінафестываль «Кінабек». А ў яго праграму ўваходзяць найлепшыя фільмы Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», якія кожны тыдзень (з 28 лютага да 11 снежня) дэманструюцца ў сталічным кінатэатры «Піянер». Перад паказамі арганізаваны творчыя сустрэчы з акцёрамі, рэжысёрамі, сцэнарыстамі і апэратарамі, выступленні гісторыкаў кіно і кінакрытыкаў. Значнай падзеяй стане міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «100 гадоў беларускага кіно: этапы, фільмы, майстры», якая пачнецца 12 снежня і будзе праходзіць у Нацыянальнай акадэміі навук, Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, на кінастудыі «Беларусьфільм». 17 снежня ў Палацы Рэспублікі пройдзе ўрачысты вечар, прысвечаны юбілею беларускага кіно, які завершыцца святочным канцэртам.

У бюлетэні «Новыя кнігі: па старонках беларускага друку» (2024, № 10), што выдаецца Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, змешчаны дадатак «100 гадоў беларускага кіно: гісторыя і сучаснасць» (складаюць Г. В. Брага). У ім прадстаўлены матэрыялы пра ўзнікненне, развіццё і вытворчасць беларускага кіно; расказваецца пра фільмы з залатога фонду айчыннага кінамастацтва, прыводзяцца звесткі пра іх стваральнікаў. Дадатак складаецца з наступных раздзелаў: «Беларускі кінематограф: этапы развіцця», «Гісторыя, захаваная ў кадры: кінахроніка і дакументальныя фільмы», «Гравы кінематограф», «Свет беларускай анімацыі», «Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад»». Усе раздзелы суправаджаюцца нарысамі па тэме і бібліяграфічным спісам.

Кацярына ВАРАНЬКО

Злучэнне мінулага і сучаснасці

На працягу больш чым 20 гадоў Хрысціянскі адукацыйны цэнтр ажыццяўляе духоўна-асветніцкую сацыяльную праграму «Батлейка». Група валанцёраў і студэнтаў Інстытута тэалогіі імя святых Кірыла і Мяфодзія БДУ наведваюць дзіцячыя сады, бальніцы, рэабілітацыйныя цэнтры, паказваючы дзецям невялікія і цікавыя спектаклі.

Назва «батлейка» паходзіць ад горада Віфлеем, дзе, паводле біблейскага падання, нарадзіўся Ісус Хрыстос. Першапачаткова лялечны тэатр быў створаны для таго, каб паказваць людзям падзеі Раждства Хрыстова. Гэта быў тэатр не проста лялечны, а менавіта рэлігійны тэатр. На тэрыторыі Беларусі сваю папулярнасць батлейка здабыла ў XV стагоддзі. Сюжэты ставіліся пераважна царкоўныя, але з часам дадаліся і бытавыя.

Сёння фармат спектакляў дазваляе ў зразумелай форме расказаць дзецям з абмежаванымі магчымасцямі пра дабро і зло, любоў да бліжняга, любоў да Радзімы, барацьбу чалавека са сваім грахам. Нам удалося пагутарыць з Лізаветай Ліпай, мастацкім кіраўніком праекта «Батлейка», і даведацца, як развіваецца традыцыя беларускага лялечнага тэатра:

— Унікальнасць нашага тэатра ў тым, што мы спрабуем злучыць шматвяковую гісторыю батлейкі і сучасныя мэты і сэнсы. Каробка батлейкі зроблена па чарцяжах самай папулярнай на тэрыторыі Беларусі Пінскай батлейкі XVI стагоддзя, а знешні выгляд адсылае да царквы: анёлы, кафедральныя саборы нашай краіны, Адам і Ева. Але пры гэтым мы выкарыстоўваем актуальныя сюжэты: ёсць цэлы цыкл спектакляў пра дзяўчынку-школьніцу, якая

падарожнічае па казачным свеце і сутыкаецца з сучаснымі праблемамі — гонарам, лянотай. Мы таксама можам паказваць і класічныя сцэнарыі: Каляды, мужык і чорт — самыя папулярныя беларускія сюжэты, якія існуюць стагоддзі. Асноўная задумка ў тым, каб спектакль быў павучальным, падштурхнуў глядача да разважанняў, бо пытанні, якія мы закранаем, не толькі царкоўныя, але і маральныя.

Праект «Батлейка» ўзнік у самым пачатку 2000-х. Першымі ўдзельнікамі тэатра сталі студэнты Інстытута тэалогіі. Яны самі пісалі сцэнарыі і дэманстравалі спектаклі ў рамках нядзельнай школы. Тэмы выбіралі цікавыя і дзецям, і акцёрам.

— Артысты батлейкі пішуць сцэнарыі, азіраючыся на саміх сябе, свае ўнутраныя пытанні, і з дапамогай творчасці спрабуюць знайсці рашэнне. Асаблівае ў тым, што глядачу не прапануюць гатовы варыянт вырашэння праблемы. Ёсць намёк на мараль, але спектакль будзеца такім чынам, што застаецца час падумаць і вызначыць, якому герою сімпатызаваць, — расказвае Лізавета Ліпай.

Апошнім часам батлейка набыла больш свецкія рысы, аднак царкоўнае не сыходзіць на другі план. Тэатр трансфармуецца, цяпер можна сустраць разнастайны набор лялек: ад старажытных хрысціян да сучасных школьнікаў у джынсах. Дарэчы, сцэнарый, падрыхтоўка дэкарацый, стварэнне лялек — усе этапы падрыхтоўкі да спектакля выконваюць самі валанцёры.

— Прыходзяць па закліку сэрца, тлумачыць мастацкі кіраўнік праекта. — У нас няма жорсткага адбору. Як правіла, калі чалавек хоча гэтым займацца, то «Батлейка» з радасцю прымае ў каманду. Галоўнае — быць адказным

Фота з асабістага архіва Лізаветы Ліпай.

Пасля паказу.

і валодаць пастаўленым маўленнем. У нас ёсць досвед работы з рознымі акцёрамі: хтосьці прыходзіў з нядзельнай школы, цікавіўся батлейкай і ў выніку заставаўся. Былі і настаўнікі хіміі, і пажарныя.

Казкі разлічаны на дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Батлейку часта запрашаюць на класныя гадзіны, школьныя і сямейныя мерапрыемствы. Апошнім часам Цэнтр карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі г. Мінска стаў адпраўным пунктам праекта. Для дзяцей з рознымі асаблівасцямі развіцця і цяжкімі дыягназамі батлейка — спосаб адпачынку. Акцёры заўсёды гутараць з глядачом, даюць патрымаць лялькі.

— У сярэднім спектакль доўжыцца ад 10 да 30 хвілін — залежыць ад

магчымасці ўспрымання аўдыторыі. Для малодшых аптымальны час — 10—15 хвілін. Каб увага глядача не рассяйвалася, сцэнарый будзеца пераважна на дыялогах і дынаміцы, тады зала ўдзячная. Здавалася б, акцёра не відаць, што тут складанага? Але трэба ўмець «патузаць» ляльку ў патрэбны момант. Усё ж такі тэатр любую няшчырасць агаліе, — распавядае Лізавета Ліпай.

Спектаклі праходзяць некалькі разоў на месяц. Між тым батлейка мае сваю сезоннасць: традыцыйна лялечны тэатр паказвалі на Каляды, звычай захаваўся, і ў гэты перыяд спектакляў, як правіла, найбольш. У будучыні праект «Батлейка» плануе пашыраць сваю геаграфію і даваць больш спектакляў.

Марыя АСМАЛОЎСКАЯ

Першы купалавец

Яркую старонку ў гісторыю беларускай тэатральнай культуры ўпісаў адзін з самых адметных дзеячаў прафесійнага нацыянальнага сцэнічнага мастацтва выдатны рэжысёр Фларыян Ждановіч, з дня нараджэння якога нядаўна споўнілася 140 гадоў.

Нарадзіўся ён у Мінску, вучыўся ў Мінскім рэальным вучылішчы. Захапіўшыся тэатрам, паступіў у драматычную школу ў Варшаве. Некаторы час працаваў акцёрам у Мінску ў польскай трупі (пры спартыўным таварыстве «Сокал»). 6 студзеня 1907 года пасля заканчэння спектакля выступіў з публічнай дэкламацыяй вершаў Я. Купалы і Я. Коласа. Яго звольнілі, аднак працягваў сваю справу і разам з сябрамі падрыхтаваў і правёў вечарыну «Беларускі кірмаш», дзе гучалі вершы і песні на беларускай мове.

Летам 1907-га арганізаваў драматычны гурток, удзельнікамі якога была пастаўлена п'еса М. Крапіўніцкага «Парэвізіі». Спектакль адбыўся ў в. Старое Сяло Мінскага павета. У канцы чэрвеня 1911-га ў Мінску выступала Першая беларуская трупа І. Буйніцкага. Пасля сустрэчы Фларыяна Ждановіча з яе кіраўніком вырашылі арганізаваць новы драматычны калектыў у Мінску. Падрыхтоўку рэпертуару даручылі Ф. Ждановічу. Ён зрабіў інсцэніроўкі твораў Э. Ажэшкі «Хам» і «У зімовы вечар» (ставілася пад назвай «Рысь»). Аснову калектыву склалі найлепшыя ўдзельнікі яго драматычнага гуртка

Фота з сайту bis.nlb.by

Фларыян Ждановіч.

і трупы І. Буйніцкага. Летам 1913 года ўдзельнікі трупы пачалі рэпэціраваць п'есу Я. Купалы «Паўлінка». Прэм'ера спектакля адбылася 15 жніўня 1913-га ў мястэчку Радашковічы. Паказ меў поспех, на ім прысутнічаў аўтар п'есы.

Адразу пасля вяртання ў Мінск артысты правалі сход, на якім кіраўніком трупы выбралі Ф. Ждановіча. Ён пачаў актыўную дзейнасць, аднак у хуткім часе пакінуў Беларусь. Працаваў у Ялце ў рускім тэатры. У жніўні

1914 года быў прызваны ў армію. У Мінск вярнуўся ў пачатку красавіка 1917-га. Сабраў артыстаў, якія пачыналі з ім працаваць у 1913-м, запрасіў новых выканаўцаў. 23 красавіка ў памяшканні Мінскага гарадскога тэатра былі паказаны пастаноўкі «Паўлінка» і «Рысь». Затым прайшлі спектаклі ў клубе «Беларуская хатка»: 27 красавіка сыгралі «Сягонняшнія і даўнейшыя» К. Буйло, 28 красавіка — «Пашыліся ў дурні» М. Крапіўніцкага. У маі Ф. Ждановіч быў выбраны мастацкім кіраўніком і рэжысёрам Першага таварыства беларускай драмы і камедыі, у якое ўвайшлі ўдзельнікі драматычных гурткоў, хор (кіраўнік У. Тэраўскі), танцавальная група (кіраўнік Ч. Родзевіч) і аркестр народных інструментаў (кіраўнік Д. Захар). Значнай падзеяй стала пастаноўка п'есы Я. Купалы «Раскіданае гняздо» (адбылася 10 ліпеня). Як рэжысёр Ф. Ждановіч абапіраўся на практыку папярэднікаў (асабліва І. Буйніцкага) і традыцыі беларускага народнага тэатра, імкнуўся да жыццёвай дакладнасці і праўдзівасці, шырока выкарыстоўваў у пастаноўках народную музыку і спевы. Калектыву таварыства даводзілася працаваць у часы нямецкай і польскай акупацыі, грамадзянскай вайны. Аднак Ф. Ждановіч рабіў усё, каб захаваць яго: быў пашыраны рэпертуар, артысты ігралі спектаклі па творах К. Каганца, Я. Купалы, Я. Коласа, У. Галубка, К. Буйло, М. Чарота, шмат гастраліравалі па Беларусі. Пры іх удзеле быў створаны Беларускі савецкі тэатр (1918—1919) і Мінскае таварыства працаўнікоў

мастацтва (1919—1920). У 1920 годзе ў Мінску адкрыўся Беларускі дзяржаўны тэатр (БДТ-1), адным з арганізатараў і першым мастацкім кіраўніком якога стаў Ф. Ждановіч. У рэпертуар увайшлі найлепшыя спектаклі таварыства (некаторыя дапрацаваныя), створаны новыя.

Як рэжысёр Ф. Ждановіч абапіраўся на практыку папярэднікаў (асабліва І. Буйніцкага) і традыцыі беларускага народнага тэатра, імкнуўся да жыццёвай дакладнасці і праўдзівасці, шырока выкарыстоўваў у пастаноўках народную музыку і спевы.

У 1922-м пакінуў рэжысуру і пачаў выступаць як акцёр. Вылучаюцца такія сцэнічныя вобразы, як Быкоўскі, Сымон («Паўлінка», «Раскіданае гняздо» Я. Купалы), Пекляванаў («Браняпоезд 14-69» У. Іванава), Караваеў («Мяцеж» Д. Фурманова і С. Паліванава), Рычард Даджэн («Вучань д'ябла» Б. Шоу), цётка Чарлея («Цётка з Бразіліі» Б. Томаса) і інш. У 1929 годзе выехаў у Саратаў. Выкладаў у тэатральным вучылішчы, працаваў рэжысёрам і акцёрам у тэатрах Расіі.

Не стала Фларыяна Ждановіча 22 кастрычніка 1937 года.

Кацярына ВАРАНЬКО

ПРАВИЛЫ ПРАВЯДЗЕННЯ РЭКЛАМНАЙ ГУЛЬНІ

«Чытаць з намі — утульна»

I. АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Рэкламная гульня пад назвай «Чытаць з намі — утульна» (далей — Гульня) праводзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з гэтымі Правіламі тэрмінам з 1 снежня 2024 года да 31 сакавіка 2025 года ўключна з мэтай стымулявання росту падпіскі на газету «Звязда» і газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал ці першае паўгоддзе 2025 года.

2. Арганізатар Гульні — рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда» (далей — Установа), месца знаходжання: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10А, УНП 100155376.

II. ПРЫЗАВЫ ФОНД ГУЛЬНІ

3. Прызавы фонд рэкламнай гульні «Чытаць з намі — утульна» сфарміраваны за кошт маёмасці арганізатара гульні — рэдакцыйна-выдавецкай установы «Выдавецкі дом «Звязда» — і складаецца з наступных рэчаў:

№ п/п	Назва	Колькасць (шт.)	Цана за шт. з ПДВ, руб. кап.	Усяго з ПДВ, руб. кап.
1	Маслены радыятар Neoclima NC 9309 (далей — суперпрыз)	1	190,00	190,00
2	Канвектар Edisson Polo 1500 M, (далей — прыз)	7	69,00	483,00

УСЯГО прызавы фонд рэкламнай гульні «Чытаць з намі — утульна» складае: 673,00 (шэсцьсот семдзесят тры) рублі.

III. УМОВЫ ЎДЗЕЛУ Ў ГУЛЬНІ

4. Рэкламная гульня «Чытаць з намі — утульна» праводзіцца з мэтай стымулявання росту падпіскі на газету «Звязда» і газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал ці першае паўгоддзе 2025 года.

5. Удзельнікам Гульні можа быць любы грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які пастаянна

пражывае на яе тэрыторыі і які аформіў і аплаціў падпіску на газету «Звязда» або газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал або першае паўгоддзе 2025 года.

6. Падставай для ўдзелу ў Гульні з’яўляецца дасланая падпісчыкам на адрас Установы ў перыяд з 1 снежня 2024 года да 22 студзеня 2025 года выразаная з газеты або з дададкавага ўкладыша запоўненая картка ўдзельніка — падпісчыка газеты «Звязда» або газеты «Літаратура і мастацтва», якая змяшчаецца ў газеце «Звязда» і газеце «Літаратура і мастацтва» не менш чым раз на тыдзень у перыяд з 1 снежня 2024 года да 17 студзеня 2025 года.

7. Адзін падпісчык можа даслаць толькі адну картку ўдзельніка. Падпісчык, які даслаў больш за адну картку ўдзельніка, выключаецца з Гульні.

8. Карткі ўдзельніка, наклееныя на паперу ці плёнку, адксеркапіраваныя або тыя, якія паступілі ва Установу пасля 22 студзеня 2025 года па паштовым штэмпелі атрымання, да ўдзелу ў Гульні не прымаюцца.

IV. ПАРАДАК РОЗЫГРЫШУ ПРЫЗОЎ. ПАВЕДАМЛЕННЕ ПЕРАМОЖЦАМ

9. Розыгрыш прызоў ажыццяўляецца 28 студзеня 2025 года ў 12 гадзін у памяшканні Установы па адрасе: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10А.

10. Перад пачаткам розыгрышу карткі ўдзельнікаў сартуюцца па абласцях і горадзе Мінску, змяшчаюцца ў асобныя прасторныя скрыні і старанна перамяшваюцца.

11. Асобна для кожнай вобласці і для горада Мінска розыгрываецца 7 прызоў (па адным для кожнага).

Затым усе карткі змяшчаюцца ў адну скрыню, перамяшваюцца, і сярод удзельнікаў разыгрываецца суперпрыз.

12. Пераможцам Гульні, які выйграў прыз, лічыцца ўдзельнік, чыё прозвішча напісана на дасланай ім картцы ўдзельніка, якую пры розыгрышы кожнага асобнага прыза выцягне выпадковым чынам са скрыні арганізатар Гульні. На кожнай такой картцы ўдзельніка надпісваецца выйгрышы прыз і распісваецца арганізатар Гульні.

13. Вынікі розыгрышу публікуюцца да 5 лютага 2025 года ўключна ў газеце «Звязда» і газеце «Літаратура і мастацтва».

Установа ў тэрмін да 5 лютага 2025 года даслае пераможцам паведамленне аб выйгрышным прызе заказным пісьмом з указаннем тэрміну яго атрымання.

V. МЕСЦА, ПАРАДАК І ТЭРМІН ВЫДАЧЫ ПРЫЗОЎ

14. Умовай выдачы прызоў і суперпрыза з’яўляецца прад’яўленне пераможцам пашпарта або дакумента, які пацвярджае асобу, і арыгінала абанемента або квітанцыі аб падпісцы на газету «Звязда» або газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал ці першае паўгоддзе 2025 года.

Пры звяртанні па атрыманне прыза або суперпрыза прадстаўніка пераможцы ён павінен прад’явіць даверанасць на атрыманне прыза або суперпрыза, пашпарт і арыгінал абанемента або квітанцыі аб падпісцы на газету «Звязда» або газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал ці першае паўгоддзе 2025 года.

15. Адсутнасць у пераможцы, які выйграў прыз або суперпрыз, абанемента або квітанцыі аб падпісцы на газету «Звязда» або газету «Літаратура і мастацтва» на першы квартал ці першае паўгоддзе 2025 года з’яўляецца падставай для адмовы ў выдачы яму прыза або суперпрыза ў сувязі з тым, што ён не адпавядае патрабаванням, якія прад’яўляюцца да ўдзельніка Гульні пунктам 5 гэтых Правілаў.

16. Прыз і суперпрыз выдаюцца пераможцам у тэрмін да 31 сакавіка 2025 года ў памяшканні ўстановы па адрасе: г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10А, з 9:00 да 13:00 і з 14:00 да 17:00, з панядзелка да суботы (выдачу ў суботу неабходна ўзгадніць з арганізатарам гульні па тэлефоне (017) 271-81-53, 311-17-40 для атрымання прпусковых дакументаў). Расходы, звязаныя з прыездам пераможцаў па атрыманне прыза або суперпрыза, установа не аплатае.

17. Выплата грашовага эквіваленту кошту рэчавага прыза або замена яго на іншы прыз не дапускаецца.

18. Пасля 31 сакавіка 2025 года выдача прызоў спыняецца і прэтэнзіі ўдзельнікаў не прымаюцца.

VI. ЗАКЛЮЧНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

19. Пераможцы Гульні нясуць адказнасць за прадстаўленне падатковай справаздачнасці і за выплату ўсіх падаткаў, якія прадугледжаны

Частка гісторыі і культуры
нашай краіны

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі.
Выходзіць з лютага 1932 года. Штодзень — 16 старонак

Пазіцыя

Проза

Літаратурная крытыка

Музеі

Выяўленчае мастацтва

Музыка

Архітэктура

Краязнаўства

Кінематограф

Падпісныя індэксы:

	за месяц	за квартал	за паўгоддзе
63815 — індывідуальная льготная падпіска	13,70	41,10	82,20
63856 — індывідуальная падпіска	19,70	59,10	118,20
63880 — ведамасная льготная падпіска	41,00	123,00	246,00
63416 — ведамасная льготная падпіска (для юрыдычных асоб, якія аформляюць падпіску ў адрас сваіх работнікаў і пенсінераў)	19,70	59,10	118,20
638562 — ведамасная падпіска	53,80	161,40	332,80

Шаноўныя сябры!
У нас добрая навіна:
цяпер аформіць падпіску на газету «Літаратура і мастацтва» яшчэ прасцей і хутчэй — пры дапамозе QR-кода.

дзейным заканадаўствам Рэспублікі Беларусь у сувязі з атрыманнем прызоў.

20. Пераможцы Гульні і іх сваякі згаджаюцца з тым, што іх імёны, прозвішчы, імёны па бацьку, фатаграфіі, лісты і інтэрв’ю могуць быць выкарыстаны Установай у любых рэкламных і/або інфармацыйных матэрыялах, якія звязаны з Гульні. Яны таксама згаджаюцца даваць інтэрв’ю і здымацца для рэкламных матэрыялаў у сувязі з Гульні без выплаты якой-небудзь дадатковага ўзнагароджання. Усе правы на такія публікацыі належаць Установе.

21. Правілы правядзення рэкламнай гульні «Чытаць з намі — утульна» да пачатку рэкламнай гульні будуць апублікаваны ў газеце «Звязда» і газеце «Літаратура і мастацтва».

22. Даведкі, якія датычацца гэтай Гульні, можна атрымаць па тэлефоне (017) 271 81 53, 311 17 40.

зваротная сувязь

Заходзь на новенькае

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Размова пойдзе пра паэтэсу Еўдакію Лось. У чацвер — публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова».

Радыёверсію тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча можна паслухаць у нядзелю і панядзелак. Гэтым разам —

сустрэча з паэтам Кастусём Цыбульскім.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — раман «Знесены ветрам» Маргарэт Мітчэл. У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман «Чорны замак Альшанскі» Уладзіміра Караткевіча (чытае Алег Вінярскі).

У праграме «Працуюлым радком» у выхадныя — вершы Яўгена Крупенькі.

«Літаратурныя гісторыі» пазнаёмяць з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка «Маша і яе чароўны лес» Таццяны Дамаронак. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх. Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

у дзіцячым садку № 339 (пр. Незалежнасці, 137 б). Пачатак у 10.30.

5 снежня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Верасок» (вул. Якубоўскага, 32). Пачатак у 10.30.

6 снежня — у публічную бібліятэку № 8 імя М. Багдановіча (вул. Даўгабродская, 12/2) на фінал конкурсу чыгальнікаў паэзіі М. Багдановіча. Пачатак у 13.00.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 лістапада — на творчую сустрэчу Міхася Пазнякова з вучнямі СШ № 226 (вул. Н. Тэслы, 31). Пачатак у 11.00.

3 снежня — на прэзентацыю кнігі Святланы Бахновой «Зайкіны полезныя сказкі» і майстар-клас

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей
Вольга Дадзіёмава

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Віктару Арцём’еву

Яшчэ пры жыцці

Анікому не зайздросціў,
Як жыццё, людзей любіў,
Сярод іх не быў ты гасцем, —
Летапісцам часу быў.

У наклонах не згінаўся
На крутых шляхах жыцця...
Час ляціць, а ты застаўся
Юнаком, душой — дзіця.
14 лістапада 2024 г.

Даруй, дарагі Віктар Іванавіч! Не думаў, не чакаў, не паспеў... Я тэлефанаваў табе ледзь не кожны божа дзень, пытаўся пра здароўе. У адказ чуў знаёмае: «Так сабе...» Чытаў табе новыя вершы, якім так шчыра радавалася твая маладая душа. Душа, загартаваная ў жажлівым пекле вайны,

якая не страціла сваю Бо-скую сутнасць — любіць жыццё і людзей. Любіць ад першага кроку да апошняга выдыху.

Ты быў, ты ёсць, ты застаўся ў мае душы і памяці, дарагі мой настаўнік, сябра і дарадчык Віктар Іванавіч Арцём’ев.

На пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя я напісаў вянок санетаў, які прысвяціў табе.

Верш, напісаны за тыдзень да гэтай жалобнай даты, я хацеў прачытаць 21 сакавіка, у 98-ы дзень твайго прыходу на белы свет. Не паспеў... Даруй, дарагі Віктар Іванавіч, веру, што пачуеш мяне і даруеш...

Змітрок МАРОЗАЎ
24 лістапада 2024 г.

ISSN 0024-4686

